

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ, ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τίτλο:

«Μελέτη της φορολογίας εισοδήματος ελεύθερων επαγγελματιών συγκριτική παρουσίαση πριν, κατά τη διάρκεια του COVID-19 και μετά το πέρας της οικονομικής κρίσης, προτάσεις αναμόρφωσης του φορολογικού συστήματος».

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ: ΝΤΟΥΣΚΑ Αγγελική

Α.Μ.: 162467

ΚΑΘ.: ΜΠΑΛΙΟΣ Δημήτριος

Ακαδημαϊκό Έτος: 2022-2024

Περιεχόμενα

Λ

ί

λ

Λ

ο

π

ρ

σ

τ

υ

φ

χ

ψ

ω

Ω

Α

Β

Γ

Δ

Ε

Ζ

Η

Θ

Κ

Λ

Μ

Ν

Ξ

Ο

Π

Ρ

Σ

Τ

Υ

Φ

Χ

Ψ

Ω

Α

Β

Γ

Δ

Ε

Ε

Η

Θ

Υ

Φ

Χ

Ψ

Ω

Α

Β

Γ

Δ

Ε

Ζ

Η

Θ

Κ

Λ

Μ

Ν

Ξ

Ο

Π

Ρ

Σ

Τ

Υ

Φ

Χ

Ψ

Ω

Α

Β

Γ

Δ

Ε

Λίστα Εικόνων

TOC \h \z \c "Εικόνα" Εικόνα 1: Δομή του φορολογικού εισοδήματος στις χώρες του

Θ

Εικόνα 3: Διαχρονική βαθμολογία του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα στις

Σ

Εικόνα 4: Κατανομή των φορολογικών εσόδων στην Ελλάδα σε σχέση με το μέσο

ρ

Ε

Εικόνα 6: Συνοπτική παρουσίαση των φορολογικών μεταρρυθμίσεων στα έτη 2009-

α

Θ

Εικόνα 8: Μέσοι συντελεστές φορολογίας φυσικών προσώπων από επιχειρηματική

Θ

Ε

Θ

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Ε

Λίστα Διαγραμμάτων

Α

Β

Γ

Δ

Ε

ΣΤ

Ζ

Η

Θ

Κ

Λ

Μ

Ν

Ξ

Ο

Π

Ρ

Σ

Τ

Υ

Φ

Χ

Ψ

Ω

ι

ά

γ

ρ

α

μ

μ

α

.....

Λίστα Πινάκων

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή/της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο/η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο/Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Περίληψη

Το φορολογικό σύστημα μιας χώρας αποτελεί βασικό κομμάτι της δημοσιονομικής πολιτικής, ενώ κύριος σκοπός του είναι η χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών. Η αποτελεσματική λειτουργία του επηρεάζει τόσο τους φορολογούμενους, όσο και τις κυβερνήσεις. Το πρόβλημα της βελτιστοποίησης του φορολογικού συστήματος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα της οικονομικής πολιτικής. Ένα άρτιο φορολογικό σύστημα πρέπει να διέπεται από τις αρχές της δικαιοσύνης, της ουδετερότητας και της σαφήνειας, και να προάγει την οικονομική ανάπτυξη. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες αποτελούν μία κατηγορία απασχολούμενων οι οποίοι είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι σε μεταβολές του εξωτερικού περιβάλλοντος, όπως η οικονομική κρίση και η πανδημία του COVID-19. Η φορολογία θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες αυτές και να παρέχει κίνητρα για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Στην παρούσα εργασία εξετάζεται μέσω βιβλιογραφικής επισκόπησης αλλά και ανάλυση φορολογικών στοιχείων ελληνικών επιχειρήσεων, η μεταβολή στη φορολογία των ελεύθερων επαγγελματιών στην πάροδο των τελευταίων ετών και διατυπώνονται κρίσεις και προτάσεις.

Λέξεις-κλειδιά: φορολογία ελεύθερων επαγγελματιών, χρηματοπιστωτική κρίση 2008, COVID-19, επιχειρηματικότητα, ελληνικό φορολογικό σύστημα

Abstract

The tax system of a nation is a key part of its fiscal policy, and its main purpose is to finance government spending. The effective operation of the tax system affects both taxpayers and governments. The problem of taxation optimization is one of the most important issues of economic policy. An effective tax system must be governed by the principles of fairness, neutrality and clarity, and promote economic growth. The term ‘self-employment’ refers to a category of taxpayers who are particularly vulnerable to changes in the external environment such as the economic crisis and the COVID-19 pandemic. Taxation should respond to these particularities and provide incentives for the development of entrepreneurship. In this paper, through a bibliographic review and an analysis of the tax data of Greek companies, we examine the changes in the taxation of the self-employed and formulate opinions and suggestions.

Keywords: self-employment taxation, 2008 financial crisis, COVID-19, entrepreneurship, Greek tax system

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις και Ορισμοί

Φορολογία και Δημοσιονομική Πολιτική

Η δημοσιονομική πολιτική δύναται να οριστεί ως η χρήση των κρατικών εσόδων (φόροι) και των κρατικών δαπανών, με σκοπό τον έλεγχο της οικονομίας. Σκοπός της εφαρμογής των μέτρων της δημοσιονομικής πολιτικής είναι να προάγουν την ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα της κρατικής οικονομίας, και να μειώσουν το ποσοστό της φτώχειας (Horton & El Ganainy, χ.χ.) Η φορολογική πολιτική αποτελεί υποσύνολο της δημοσιονομικής πολιτικής και αναφέρεται στην είσπραξη κρατικών εσόδων μέσω της οικονομικής πολιτικής.

Το φορολογικό σύστημα αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία του θεσμικού περιβάλλοντος, με άμεση επίδραση στην οικονομία ενός κράτους. Η αποτελεσματικότητα του φορολογικού συστήματος καθορίζει την αποτελεσματικότητα του κρατικού προϋπολογισμού και την ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, επομένως το ζήτημα της βελτιστοποίησής του αποτελεί προτεραιότητα για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Οι φόροι αποτελούν την κύρια πηγή άντλησης χρηματοδότησης των κυβερνητικών δαπανών, ωστόσο, συχνά οι κρατικές δαπάνες υπερβαίνουν το ποσό των φόρων που εισπράττονται, ιδιαίτερα σε περιόδους ύφεσης της οικονομίας. Σε αυτήν την περίπτωση, οι κυβερνήσεις καταφεύγουν σε δανεισμό, μέσω της έκδοσης κρατικών ομολόγων. Το ζήτημα του φορολογικού σχεδιασμού έγκειται στην εύρεση του βέλτιστου τρόπου άντλησης των πόρων που απαιτούνται κατά τρόπο διοικητικά και πολιτικά εφαρμόσιμο και κατά το δυνατό δίκαιο και αποτελεσματικό (Burgess & Stern, 1993).

Οι κυβερνήσεις μπορούν να χρηματοδοτήσουν τα ελλείμματα στον προϋπολογισμό τους με τρεις τρόπους: με την αύξηση των φόρων, με τη αύξηση του δανεισμού ή με τη μείωση των κρατικών εξόδων. Κάθε μία από αυτές τις επιλογές επηρεάζει την οικονομία με διαφορετικό τρόπο, και συνήθως ακολουθείται μία συνδυαστική προσέγγιση, ανάλογα με τη φύση της δημοσιονομικής πολιτικής της κυβέρνησης και τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν (Pistone, Roeleveld, Hattingh, Pinto ακολουθούν είτε επεκτατική είτε συσταλτική δημοσιονομική πολιτική. Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική ενθαρρύνει την αύξηση των κρατικών δαπανών ή/και τη μείωση των φορολογικών εσόδων, με σκοπό την τόνωση της οικονομίας. Με αυτόν τον

τρόπο, οι κυβερνήσεις προσπαθούν γενικά να μειώσουν την ανεργία και να αυξήσουν την παραγωγικότητα της οικονομίας, αφήνοντας στους φορολογούμενους μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους διαθέσιμο για επενδύσεις. Ωστόσο, οι αυξημένες δαπάνες, σε συνδυασμό με τα μειωμένα φορολογικά έσοδα, θα οδηγήσουν στην εξισορρόπηση του προϋπολογισμού μέσω δανεισμού. Στην περίπτωση της συσταλτικής δημοσιονομικής πολιτικής, οι κυβερνήσεις μειώνουν τις δαπάνες ή/και αυξάνουν τους φόρους. Τέτοιες ενέργειες έχουν ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας. Οι αυξημένοι φόροι μειώνουν το διαθέσιμο εισόδημα για επενδύσεις, ενώ η μείωση των δαπανών μπορεί να οδηγήσει σε μειωμένες δημόσιες υπηρεσίες (που απαιτούν περισσότερες ιδιωτικές επενδύσεις για τέτοιες υπηρεσίες) κι αύξηση της ανεργίας, συρρικνώνοντας συνολικά την οικονομία (Makin, 2015).

Η επιλογή μεταξύ άμεσης και έμμεσης φορολογίας είναι ένα από τα «παλαιότερα ζητήματα της φορολογικής πολιτικής» (Atkinson, 1977). Με τον όρο άμεσοι φόροι, αναφερόμαστε σε φόρους επί των συντελεστών παραγωγής και με τον όρο έμμεσοι φόροι αναφερόμαστε στους φόρους που επιβάλλονται σε καταναλωτικά αγαθά και υπηρεσίες. Σε αυτήν την κατηγορία εμπίπτουν οι περισσότεροι φόροι σε συναλλαγές με διαφοροποιημένους συντελεστές (πωλήσεις, φόρος προστιθέμενης αξίας [ΦΠΑ], ειδικοί φόροι κατανάλωσης, δασμολόγιο κ.λπ.). Όμως, όπως υποδεικνύεται από τον Atkinson (1977), υπάρχει και αυτό που μπορεί να ονομαστεί «μεταβατικός» φόρος. Για παράδειγμα, ένας ενιαίος γενικός φόρος επί των πωλήσεων μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε γενικό φόρο κατανάλωσης ή δαπανών, ο οποίος μπορεί να είναι προσαρμοσμένος σε προσωπικά ή οικιακά χαρακτηριστικά. Η πρόιμη βιβλιογραφία σχετικά με τη φορολογία, η οποία βασιζόταν σε στατικά μοντέλα, έτεινε να ευνοεί την άμεση φορολογία για λόγους αποδοτικότητας. Η πιο πρόσφατη βιβλιογραφία, η οποία χρησιμοποιεί νεοκλασικά μοντέλα ανάπτυξης, τείνει να ευνοεί τους έμμεσους φόρους κατανάλωσης ή δαπανών έναντι των φόρων εισοδήματος (Tresch, 2022).

Οι άμεσοι φόροι είναι συνήθως φόροι επί του προσωπικού εισοδήματος, των επιχειρηματικών κερδών και συναλλαγών, των εισαγωγών και των εξαγωγών και της περιουσίας. Ο φόρος εισοδήματος αποτελεί βασική κατηγορία άμεσου φόρου, ο οποίος επιβάλλεται απευθείας στο εισόδημα των καταναλωτών στην οικονομία και μπορεί να σχεδιαστεί, ώστε να λαμβάνει υπόψη τις ατομικές συνθήκες του φορολογούμενου. Αντίθετα, οι έμμεσοι φόροι επιβάλλονται σε ανώνυμες συναλλαγές της αγοράς και καταβάλλονται με τον ίδιο συντελεστή ανεξάρτητα από το εισόδημα του

φορολογούμενου, τον αριθμό των παιδιών, την ηλικία, την υγεία – για να αναφέρουμε μόνο μερικά από τα χαρακτηριστικά του φορολογούμενου που έχουν ληφθεί υπόψη με την πάροδο του χρόνου κατά τον σχεδιασμό του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων (Sandmo, 2015). Η επιλογή του μείγματος άμεσης-έμμεσης φορολογίας είναι πιθανό να έχει σημαντικές συνέπειες σε διάφορες διαστάσεις της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένης της μακροοικονομικής σταθερότητας, των ανισοτήτων στην κατανομή του εισοδήματος και των ροών άμεσων ξένων επενδύσεων. Άλλες επιπτώσεις συμπεριλαμβάνουν επιπτώσεις στην ανάληψη κινδύνου και την επιχειρηματικότητα ή την ηθική και εθελοντική φορολογική συμμόρφωση των φορολογουμένων (Martinez-Vazquez, Vulovic & Liu, 2011).

Επίδραση της φορολογίας στην επιχειρηματικότητα

Οι εταιρικοί φόροι επηρεάζουν τις επαγγελματικές αποφάσεις ενός ατόμου αυξάνοντας το κόστος ευκαιρίας της επιχειρηματικότητας. Το μοντέλο της επαγγελματικής επιλογής υποθέτει ότι τα άτομα συγκρίνουν τα πιθανά κέρδη από επιχειρηματικές δραστηριότητες με τα κέρδη που θα απολαμβάνουν με την ιδιότητα του μισθωτού και στη συνέχεια επιδιώκουν την επαγγελματική επιλογή που θα τους αποφέρει το υψηλότερο εισόδημα (Lucas Jr 1978; Kihlstrom & Laffont, 1979). Καθώς οι επιχειρηματικές αποδόσεις μειώνονται από τους εταιρικούς φόρους, η επιλογή της επιχειρηματικότητας καθίσταται λιγότερο ελκυστική σε σύγκριση με την εργασία ως μισθωτός. Αν και οι επιχειρηματίες έχουν περισσότερες ευκαιρίες να φοροδιαφύγουν σε σχέση με τους εργαζόμενους (Kamleitner, Korunka & Kirchler, 2012), οι εταιρικοί φόροι θεωρείται ότι αποτελούν μέρος των κερδών του επιχειρηματία και θεωρούνται ως επαναλαμβανόμενη απώλεια (Darnihamedani, Block, Hessels & Simonyan, 2018).

Οι εταιρικοί φόροι έχουν οριστεί ποικιλοτρόπως ως φόρος κεφαλαίου στον εταιρικό τομέα, φόροι για την επιχειρηματικότητα στον εταιρικό τομέα, φόροι επί καθαρών κερδών στον εταιρικό τομέα και φόροι για την ανάληψη κινδύνων (Stiglitz, 1973). Οι εταιρικές φορολογικές υποχρεώσεις αποτελούνται από άμεσους και έμμεσους φόρους. Οι άμεσοι φόροι εκφράζονται συνήθως ως κλάσματα του εταιρικού εισοδήματος, ενώ οι έμμεσοι φόροι περιλαμβάνουν φόρους επί των πωλήσεων, φόρους προστιθέμενης αξίας, ειδικούς φόρους κατανάλωσης, φόρους ακινήτων, φόρους μισθοδοσίας και δασμούς εισαγωγών και εξαγωγών. Οι πληρωμές έμμεσων εταιρικών φόρων εκτός από τους φόρους μισθοδοσίας συνήθως υπερβαίνουν τις πληρωμές άμεσων φόρων τους σε συνολικό μέγεθος (Desai, Foley & Hines Jr, 2004).

Ο αριθμός των μελετών σχετικά με τις επιπτώσεις της φορολογίας στην επιχειρηματικότητα έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγω της μεγαλύτερης διαθεσιμότητας δεδομένων. Η βιβλιογραφία των προηγούμενων ετών επικεντρωνόταν κυρίως στις επιπτώσεις του προσωπικού εισοδήματος στην αυτοαπασχόληση (Baliamoune-Lutz & Garelo, 2014) και σε μικρότερο βαθμό στις επιπτώσεις των εταιρικών φόρων εισοδήματος στην επιχειρηματικότητα, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι φόροι εισοδήματος φυσικών προσώπων επιβάλλονται στο εισόδημα που δημιουργείται από μη εταιρικές εταιρείες, μισθωτούς και αυτοαπασχολούμενους, ενώ οι εταιρικοί φόροι σε εταιρικές οντότητες.

Μελέτες χρονολογικών σειρών γενικά καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι υψηλότεροι συντελεστές φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων ή μισθοδοσίας οδηγούν σε υψηλότερα ποσοστά αυτοαπασχόλησης (Long 1982; Blau 1987; Cowling & Mitchell ιδέα ότι οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές παροτρύνουν τους εργαζομένους να εγκαταλείψουν θέσεις αμειβόμενης απασχόλησης και να καταφύγουν σε επιχειρηματικές δραστηριότητες, όπου μπορούν πιο εύκολα να φοροδιαφύγουν. Ωστόσο, πρόσφατες μελέτες δεν έχουν βρει επαρκή δεδομένα, για να στηρίξουν αυτή την υπόθεση (Bruce, Gurley-Calvez & Norwood, 2020), καθώς ορισμένοι υποστηρίζουν ότι οι φόροι έχουν σημαντική αρνητική επίδραση στην επιχειρηματικότητα καθώς μειώνουν τα αναμενόμενα κέρδη από επιχειρηματικές δραστηριότητες που ενέχουν ρίσκο (Fölster, 2002; Djankov, Ganser, McLiesh, φορολογικές πολιτικές είναι ένα αναποτελεσματικό εργαλείο για τη δημιουργία σημαντικών αλλαγών στην επιχειρηματική δραστηριότητα (Bruce & Mohsin 2006).

Κάποιες μελέτες μελετούν διαχρονικά μικροοικονομικά δεδομένα, σε μία απόπειρα μείωσης των περιορισμών που αναφέρονται παραπάνω, με επίσης ασαφή αποτελέσματα (Bruce 2000, Bruce & Deskins, 2012; Gentry & Hubbard, 2000; συσχέτιση μεταξύ των φόρων και την έναρξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας υψηλοί φορολογικοί συντελεστές εταιρικού εισοδήματος μειώνουν τα κέρδη για τις επιχειρήσεις και συνεπώς μειώνουν τα κίνητρα για τα άτομα να γίνουν επιχειρηματίες και να ιδρύσουν νέες επιχειρήσεις. Οι υψηλότεροι φορολογικοί συντελεστές αυξάνουν

το κόστος ευκαιρίας της επιχειρηματικότητας και μειώνουν την απόδοση του επιχειρηματία (Braunerhjelm & Eklund, 2014; Klapper, Laeven & Rajan, 2006). Άλλες μελέτες υποδεικνύουν μια μη γραμμική σχέση μεταξύ των φόρων και του ρυθμού σύστασης νέων εταιρειών, έτσι ώστε η θετική επίδραση να εντοπίζεται μόνο κάτω από ένα όριο φορολογικού συντελεστή (Da Rin, Di Giacomo & Sembenelli, 2011).

Η Έννοια του Φόρου

Η σημασία των φόρων και της φορολογίας για τα σύγχρονα οικονομικά συστήματα είναι αδιαμφισβήτητη, και υποστηρίζεται από όλους τους επιστήμονες και ειδικούς στον τομέα της οικονομικής κυβερνητικής διοίκησης. Ωστόσο, η ετερογένεια που χαρακτηρίζει τα διάφορα φορολογικά συστήματα που βρίσκονται σε ισχύ, καθώς και η ασυνέπεια των διαθέσιμων ορισμών για την έννοια και της ουσία των φόρων και της φορολογίας υπονομεύει τα επιστημονικά θεμέλια για τη μελέτη αυτού του οικονομικού φαινομένου (και διαδικασίας) και δημιουργεί την ανάγκη για τη συστηματοποίηση της διαθέσιμης γνώσης σε αυτόν τον τομέα.

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) ορίζει τον φόρο ως «υποχρεωτικές μη ανταποδοτικές πληρωμές προς τη γενική κυβέρνηση». Η λέξη προέρχεται από τη λατινική λέξη *taxare*, που σημαίνει αξιολόγηση, εκτίμηση ή αξιολόγηση. Ωστόσο, όπως αναφέρουν οι Pistone et al. (2019), οι περισσότερες δικαιοδοσίες δεν ορίζουν φόρο στο νομικό τους σύστημα. Οι φόροι διαφέρουν από τους δασμούς, τις εισφορές και τις χρεώσεις. Ως φόρος μπορεί να οριστεί η μη επιστρεπτέα (οριστική) μονόπλευρη παροχή περιουσιακών στοιχείων που απαιτείται από τον νόμο υπέρ νομικού προσώπου (δημοσίου δικαίου), χωρίς κύρωση, για την κάλυψη συλλογικών αναγκών. Ένας φόρος είναι επομένως μια υποχρεωτική επιβάρυνση (δηλαδή δεν είναι εθελοντική), η οποία επιβάλλεται από τον νόμο και χρησιμοποιείται για δημόσιους σκοπούς και δεν σχετίζεται με μια συγκεκριμένη υπηρεσία ή παροχή ενός αγαθού (Lymer & Oats, 2020).

Οι φόροι αντιπροσωπεύουν μια υπό όρους συμφωνία μεταξύ του κράτους και των οικονομικών φορέων για την εκπλήρωση αμοιβαίων υποχρεώσεων. Σύμφωνα με αυτήν, οι οικονομικοί φορείς (φορολογούμενοι) αναλαμβάνουν να πληρώνουν φόρους (σε πλήρη έκταση και σε εύθετο χρόνο) και το κράτος αναλαμβάνει να εκπληρώνει τις λειτουργίες που επιβάλλονται με την είσπραξη των φόρων αυτών (παροχή κοινωνικών ασφαλίσεων και δημόσιων παροχών κ.λπ.). Η φορολογική αυτή ‘συμφωνία’ χαρακτηρίζεται από δύο δυσκολίες. Η πρώτη αφορά τη σύγκρουση των συμφερόντων

των μερών. Έτσι, το κράτος ενδιαφέρεται να μεγιστοποιήσει τα φορολογικά του έσοδα και να ελαχιστοποιήσει τις υποχρεώσεις του προς τις οικονομικές οντότητες, οι οποίες με τη σειρά τους επιδιώκουν να περιορίσουν τις δαπάνες τους και να αποκομίσουν τα μέγιστα δυνατά οφέλη από τις οικονομικές τους δραστηριότητες. Η δεύτερη δυσκολία σχετίζεται με τη μακροοικονομική φύση της συμφωνίας αυτής. Ο μεγάλος αριθμός και η ποικιλομορφία των οικονομικών φορέων που συμβάλλουν στην απόδοση των φορολογικών εισφορών οδηγεί ταυτόχρονα στη σύγκρουση των συμφερόντων τους αλλά και στην αναγκαιότητα κοινών προσπαθειών για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους. Επομένως, για να διασφαλιστεί η συμμόρφωση με τους όρους της φορολογικής σύμβασης στο οικονομικό σύστημα, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες αυτού του συστήματος και να επιλέγουν τους κατάλληλους φόρους, σύμφωνα με τις αρχές που θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο (Gashenko, Zima &

Τα κύρια χαρακτηριστικά των φόρων είναι τα ακόλουθα: (α) καθορίζονται από τον νόμο, σύμφωνα με το σύνταγμα της χώρας, (β) ο φόρος αποτελεί υποχρεωτική πληρωμή, οφειλόμενη από τους φορολογούμενους (φυσικά ή νομικά πρόσωπα) που είναι υπόχρεοι να τον καταβάλουν, και συνεπώς η άρνηση πληρωμής αποτελεί αδίκημα/έγκλημα, που τιμωρείται από τον νόμο, (γ) οι φόροι είναι μονομερείς και οριστικοί, χωρίς άμεσο όφελος/αποζημίωση για τον φορολογούμενο, ανεξάρτητα από το κίνητρο του φόρου, (δ) δεν υπάρχει καμία κύρωση που να σχετίζεται με την πληρωμή του φόρου (δηλαδή, δεν υπάρχει άμεση αμοιβή μεταξύ του φορολογούμενου και της δημόσιας αρχής), (ε) τα φορολογικά έσοδα εισπράττονται για την εξόφληση

τ

Υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ φόρων και τελών/προστίμων/εισφορών. Οι φόροι επιβάλλονται σε άτομα και επιχειρήσεις, χωρίς να αντιπροσωπεύουν καμία κύρωση και χωρίς την παροχή κάποιας σχετικής και άμεσης υπηρεσίας (δηλαδή, δεν υπάρχει σαφής και άμεση σχέση μεταξύ της πληρωμής του φόρου και της παροχής αγαθών και υπηρεσιών στον φορολογούμενο) και χωρίς παραχώρηση τυχόν ειδικών δικαιωμάτων ή προνομίων. Οι φορολογούμενοι υποχρεούνται από τον νόμο να πληρώνουν φόρους, παρόλο που ενδέχεται να μην λάβουν απαραίτητα κάποια άμεσα οφέλη ως αντάλλαγμα. Τα τέλη μπορούν να οριστούν ως αποζημίωση για τη λήψη παροχών από ένα πρόσωπο/οντότητα που έχει θεσπιστεί από τον νόμο ως έσοδα για ένα νομικό πρόσωπο, όπως αμοιβή για την παροχή μεμονωμένων υπηρεσιών, χρήση περιουσίας σε δημόσιο

δ

α

π

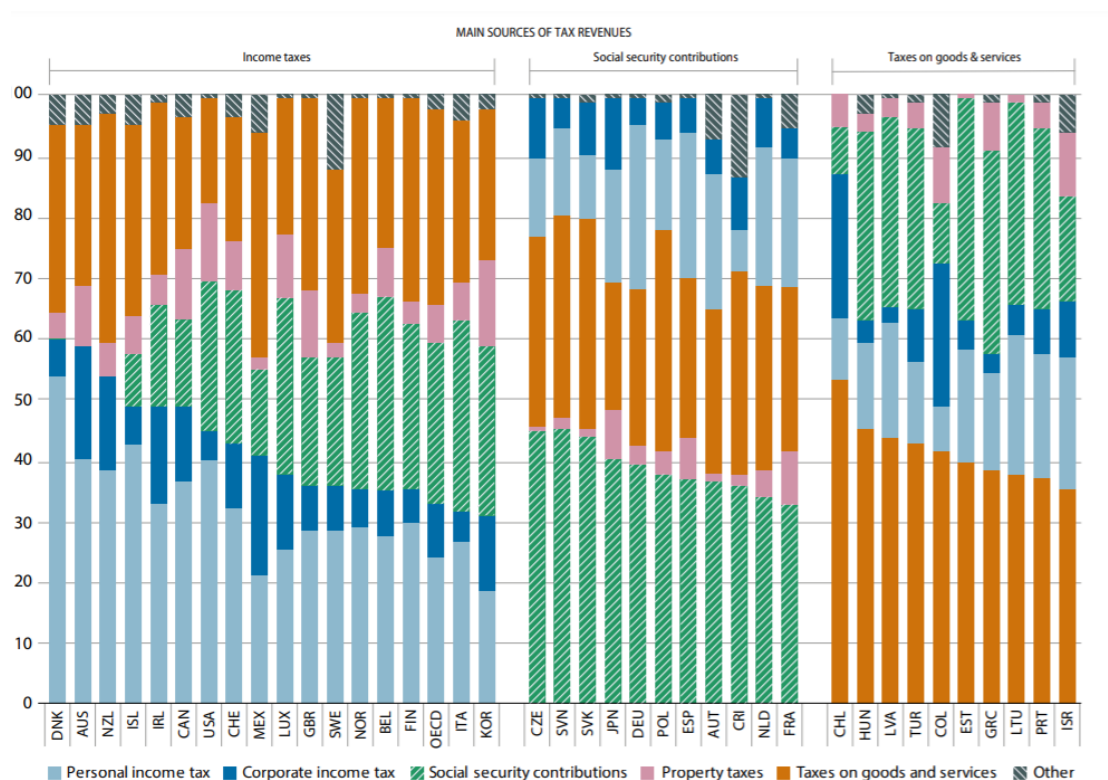
τομέα ή την άρση ενός νομικού ορίου στις δραστηριότητες των ατόμων. Από νομική άποψη, το θεμελιώδες στοιχείο της διάκρισης μεταξύ των όρων υπόκειται στην ύπαρξη ή μη απόδοσης εκ μέρους του ενεργού υποκειμένου της σχέσης. Αυτή η μονομερής φύση του φόρου και η διμερής φύση του τέλους είναι που διαφοροποιούν και τα δύο. Οι φόροι καταβάλλονται ως υποχρέωση, η οποία συνίσταται στην απλή γνωστοποίηση μιας ορισμένης συνεισφέρουσας ικανότητας. Τα τέλη, από την άλλη πλευρά, καταβάλλονται ως αντάλλαγμα για την παροχή μιας συγκεκριμένης παροχής που αποφέρει όφελος στον μεμονωμένο φορολογούμενο. Υπάρχει διαφορά μεταξύ υποχρεωτικής αμοιβής και φόρου, καθώς ενώ ο φόρος καταβάλλεται από όσους εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της διάταξης του φορολογικού κανόνα, τα τέλη καταβάλλονται μόνο από εκείνους που ζητούν την ατομική παροχή μιας υπηρεσίας. Με άλλα λόγια, στην περίπτωση της αμοιβής υπάρχει η υπόθεση ενός στοιχείου προθυμίας, το οποίο απουσιάζει στην περίπτωση του φόρου (Duff, 2004).

Τα φορολογικά συστήματα στις περισσότερες σύγχρονες χώρες του κόσμου ακολουθούν τις αρχές του δημοσιονομικού φεντεραλισμού, ο οποίος συνεπάγεται ταυτόχρονη οριοθέτηση και ισχυρή αλληλεπίδραση ομοσπονδιακών, περιφερειακών και τοπικών φορολογικών συστημάτων. Η τήρηση αυτής της αρχής προκαλεί τρεις αναπόφευκτες αντιφάσεις στο φορολογικό σύστημα: τη σύγκρουση συμφερόντων σε ομοσπονδιακό-εθνικό επίπεδο (ή περιφερειακό-τοπικό επίπεδο), τη σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ της δημόσιας απόδοσης (με αποτέλεσμα την αύξηση των δαπανών και το δημοσιονομικό έλλειμμα) και τη διατήρηση της ανταποδοτικότητας (με πιθανό πλεόνασμα) των κρατικών προϋπολογισμών, και τη σύγκρουση εθνικών συμφερόντων ισόρροπης εδαφικής ανάπτυξης. Οι συγκρούσεις αυτές επιλύονται με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του φορολογικού συστήματος της εκάστοτε χώρας (Gashenko, Zima & Davidyan, 2019).

Υποκείμενα του φόρου εισοδήματος

Η φορολογία εισοδήματος αποτελεί βασικό στοιχείο της δημοσιονομικής πολιτικής μιας χώρας, και σημαντική πηγή εσόδων. Οι φόροι εισοδήματος φυσικών προσώπων αποτελούν σημαντική πηγή δημόσιων εσόδων. Η φορολογική πολιτική σχεδιάζεται, με σκοπό την επίτευξη των επιθυμητών στόχων πολιτικής με την ταυτόχρονη αύξηση της οικονομικής ανάπτυξης, ελαχιστοποιώντας τις στρεβλώσεις και μειώνοντας το κόστος είσπραξης φόρων (Lee & Gordon, 2005). Το επίπεδο και η δομή του φόρου εισοδήματος επηρεάζουν σημαντικά τη λειτουργία των αγορών εργασίας (Brys, 2011;

Feld & Kirchgässner, 2003) αλλά και τη διεθνή ανταγωνιστικότητα (Szarowská, 2013). Κατά μέσο όρο το 2020, οι χώρες του ΟΟΣΑ εισέπραξαν το 33,7% των φορολογικών εσόδων μέσω φόρων επί του εισοδήματος και των κερδών από φυσικά πρόσωπα και επιχειρήσεις. Οι φόροι στα προσωπικά και εταιρικά εισοδήματα παραμένουν η σημαντικότερη πηγή εσόδων για τη χρηματοδότηση των δημόσιων δαπανών σε 17 χώρες του ΟΟΣΑ. Σε εννέα χώρες μάλιστα (Αυστραλία, Καναδάς, Δανία, Ισλανδία, Ιρλανδία, Μεξικό, Νέα Ζηλανδία, Ελβετία και Ηνωμένες Πολιτείες) το μερίδιο των φόρων εισοδήματος επί της συνολικής φορολογίας ξεπερνά το 40%. Στους φόρους εισοδήματος και κερδών, τα μερίδια του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων και εταιρειών ποικίλλουν, όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα (OECD, 2022).

Εικόνα 1: Δομή του φορολογικού εισοδήματος στις χώρες του ΟΑΣΑ. Πηγή: OECD, 2022

Η φορολογία διαδραματίζει επιπλέον σημαντικό ρόλο στις πολιτικές αναδιανομής εισοδήματος (Zandvakili, 1994). Κατ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η μεταφορά πόρων από τη μια ομάδα στην άλλη για την επίτευξη ορισμένων αναπτυξιακών στόχων χωρίς να τίθενται σε κίνδυνο οι οικονομικοί στόχοι. Η ισότητα στη φορολογία αφορά τόσο την οριζόντια, όσο και την κάθετη δικαιοσύνη. Οριζόντια δικαιοσύνη υπάρχει όταν υπάρχει ίση φορολογική μεταχείριση των φορολογουμένων που έχουν ίση ικανότητα για την πληρωμή των φόρων. Η κάθετη δικαιοσύνη αφορά τη σωστή σχέση

μεταξύ των σχετικών φορολογικών συντελεστών που καταβάλλονται από τα φυσικά πρόσωπα τα οποία έχουν μεταξύ τους διαφορετική ικανότητα πληρωμής φόρων. Οι περισσότερες οικονομίες επιβάλλουν κλιμακωτή φορολόγηση. Δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη αρχή για τον καθορισμό της κατάλληλης κλίμακας φορολογίας, αλλά εξαρτάται από παράγοντες, όπως ο βαθμός ενδοατομικής αλληλεγγύης σε μια κοινωνία (Szarowská, 2014). Γενικά, η βασική ιδέα της κλιμακωτής φορολογίας έγκειται στο ότι τα άτομα με υψηλότερα εισοδήματα συνεισφέρουν αναλογικά μεγαλύτερο μερίδιο των αποδοχών τους, με βάση την προώθηση της οικονομικής ισότητας και την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων στο εισόδημα. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής έχουν στη διάθεσή τους μια ποικιλία μέσων, για να ρυθμίσουν την κλιμάκωση του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων. Ο συντελεστής φορολογίας είναι το πλέον σύνηθες μέσο. Τα επιδόματα, όπως το επίδομα γάμου ή τέκνου και οι φορολογικές ελαφρύνσεις, όπως εκπτώσεις για πληρωμές τόκων στεγαστικών δανείων και ιδιωτική ασφάλιση υγείας, μπορούν επίσης να συμβάλουν στον καθορισμό δικαιότερων πολιτικών φορολογίας. Άλλα μέσα ρύθμισης των φόρων που επιβαρύνουν τα άτομα είναι οι πιστώσεις, οι οποίες μειώνουν τις καθαρές φορολογικές υποχρεώσεις κάτω από τις ακαθάριστες φορολογικές υποχρεώσεις, καθώς και η απαλλαγή ορισμένων ειδών εισοδήματος από τη φορολογία (Wagstaff & Van Doorslaer, 2001).

Σε γενικές γραμμές, η νομοθεσία περί φορολογίας εισοδήματος των περισσότερων χωρών ορίζει ότι οι κάτοικοι της ημεδαπής υπόκεινται σε φορολογία εισοδήματος με το παγκόσμιο εισόδημά τους. Ωστόσο, για διάφορους λόγους η φορολογία βάσει του τόπου κατοικίας δεν εφαρμόζεται πάντοτε αυστηρά. Ένας από τους λόγους είναι ότι οι φόροι που καταβάλλονται στο εξωτερικό συνήθως πιστώνονται έναντι των εγχώριων φόρων. Επιπλέον, και ειδικά για τους εταιρικούς φόρους, πολλές χώρες που εφαρμόζουν φορολογικά συστήματα τα οποία βασίζονται στον τόπο κατοικίας φορολογούν στην πραγματικότητα το εισόδημα μόνο όταν αυτό επαναπατρίζεται στην χώρα καταγωγής. Αυτό σημαίνει ότι το εισόδημα που προκύπτει σε μια χώρα με χαμηλή φορολογία μπορεί να προστατευθεί από τον εγχώριο φόρο έως ότου επαναπατριστεί. Συχνά, επίσης, η ενοποίηση της φορολογίας σε προσωπικό επίπεδο και εταιρικό επίπεδο είναι χαμηλή. Τέλος, είναι γενικά δύσκολο να επιβληθούν φόροι βάσει του τόπου κατοικίας σε ό,τι αφορά εισοδήματα χαρτοφυλακίου, επειδή είναι δύσκολο για τις εθνικές φορολογικές αρχές να παρακολουθούν τραπεζικούς

λογαριασμούς και άλλα περιουσιακά στοιχεία που κατέχονται από κατοίκους ημεδαπής στο εξωτερικό (Devereux & Fuest, 2013).

Στην Ελλάδα, επομένως, φορολογούνται για το παγκόσμιο εισόδημά τους όσοι θεωρούνται κάτοικοι της χώρας. Ως φορολογικοί κάτοικοι Ελλάδας λογίζονται τα φυσικά πρόσωπα που διαθέτουν μόνιμη ή την κύρια κατοικία, ή τη συνήθη διαμονή τους ή το κέντρο των ζωτικών τους συμφερόντων στη χώρα, ή διατελούν προξενικοί, διπλωματικοί ή δημόσιοι υπάλληλοι ή δημόσιοι λειτουργοί με ελληνική ιθαγένεια οι οποίοι υπηρετούν στην αλλοδαπή καθώς επίσης και όσα άτομα βρίσκονται στην Ελλάδα για ένα συνεχές χρονικό διάστημα που υπερβαίνει τις 183 ημέρες. Οι φορολογικοί κάτοικοι Ελλάδας φορολογούνται για το παγκόσμιο εισόδημά τους, αλλά έχουν τη δυνατότητα πίστωσης φόρου αλλοδαπής, ενώ οι μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού που δραστηριοποιούνται σε ελληνικό έδαφος φορολογούνται μόνο για το εισόδημα που προκύπτει στην Ελλάδα εντός ορισμένου φορολογικού έτους (KPMG, 2016).

Οι παροχές σε είδος υπόκεινται, καταρχήν, σε παρακράτηση φόρου μισθοδοσίας. Ωστόσο, από την 1η Ιανουαρίου 2015 και λαμβανομένης υπόψη της δυσκολίας εκτίμησης της φορολογητέας βάσης τέτοιων παροχών κατά τη στιγμή της χορήγησής τους, δεν πραγματοποιείται παρακράτηση απασχόλησης σε αυτές. Αντίθετα, η αξία τους (εφόσον οι παροχές αυτές φορολογούνται) προστίθεται στο εισόδημα από την εργασία των δικαιούχων και φορολογείται με τον υπολογισμό της προσωπικής ετήσιας δήλωσης φόρου εισοδήματος (PwC, 2023). Επιπλέον, στις 8 Μαΐου 2016 εγκρίθηκε ο Νόμος «Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας – Μεταρρύθμιση ασφαλιστικού – συνταξιοδοτικού συστήματος – Ρυθμίσεις φορολογίας εισοδήματος και τυχερών παιγνίων και άλλες διατάξεις», ο οποίος εισήγαγε σημαντικές τροποποιήσεις κυρίως στη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων. Ο εν λόγω νόμος συνιστά επίσης θεμελιώδη συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση (Ν. 4387/2016, ΦΕΚ Α' 85/12-05-2016)

Η φορολογική κλίμακα που ισχύει για το εισόδημα από την εργασία, τις συντάξεις και τα επιχειρηματικά κέρδη απεικονίζεται παρακάτω (PwC, 2023):

Income tax scale (salaries, pensions, and business profits)				
Amount of income (EUR)	Tax rate (%)	Corresponding tax (EUR)	Total income (EUR)	Total tax (EUR)
First 10,000	9	900	10,000	900
Next 10,000	22	2,200	20,000	3,100
Next 10,000	28	2,800	30,000	5,900
Next 10,000	36	3,600	40,000	9,500
Above 40,000	44			

Εικόνα 2: Πίνακας κλίμακας φορολόγησης στην Ελλάδα. Πηγή: PwC, 2023

Στην περίπτωση των νομικών προσώπων και οντοτήτων, θεωρούνται φορολογικοί κάτοικοι Ελλάδας σε ένα φορολογικό έτος, εφόσον έχουν συσταθεί σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο και η καταστατική τους έδρα ή ο τόπος άσκησης πραγματικής διοίκησης είναι στην Ελλάδα σε οποιαδήποτε περίοδο στη διάρκεια του φορολογικού έτους. Ως τόπος άσκησης πραγματικής διοίκησης μπορεί να θεωρηθεί κατά περίπτωση: ο τόπος άσκησης καθημερινής διοίκησης, ο τόπος λήψης στρατηγικών αποφάσεων, ο τόπος διοργάνωσης της ετήσιας γενικής συνέλευσης των μετόχων ή εταίρων, ο τόπος τήρησης βιβλίων και στοιχείων, ο τόπος συνεδρίασης του ΔΣ ή άλλου εκτελεστικού οργάνου διοίκησης, η κατοικία των μελών του ΔΣ ή όποιου άλλου εκτελεστικού οργάνου διοίκησης, ή η κατοικία της πλειοψηφίας των μετόχων ή εταίρων (Ν.

Αντικείμενο του Φόρου

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο βασικός στόχος της φορολογίας είναι η συγκέντρωση πόρων για την κάλυψη των κρατικών δαπανών με τρόπο διοικητικά εφικτό, δίκαιο και αποτελεσματικό, και ο στόχος αυτός είναι ίδιος τόσο για τις ανεπτυγμένες όσο και για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Η χρηματοδότηση μέσω δανεισμού ή έκδοσης χρημάτων δεν αποτελεί πραγματική εναλλακτική για ένα σωστό φορολογικό σύστημα

Οι φόροι συχνά αξιολογούνται ως προς τα οικονομικά οφέλη και το κόστος τους. Τα οφέλη τους είναι ότι χρηματοδοτούν τις κρατικές δαπάνες οι οποίες απαιτούνται για εμπορεύματα και υπηρεσίες που η ελεύθερη αγορά δεν μπορεί να προσφέρει, όπως οικονομικές υποδομές, δημόσια υγεία και εκπαίδευση, εθνική ασφάλεια και υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης σε περιόδους καταστροφής ή επιδημιών. Ο λόγος για τον οποίο η ελεύθερη αγορά θεωρείται πως αποτυγχάνει στην παροχή τέτοιων δημόσιων αγαθών είναι διότι τα άτομα που δεν έχουν τη δυνατότητα να πληρώνουν για αυτά τα αγαθά δεν μπορούν να αποκλειστούν από την κατανάλωσή τους. Όταν η κυβέρνηση παρέχει

τέτοια αγαθά, το ζήτημα του αποκλεισμού εξαλείφεται. Στις αναδυόμενες οικονομίες και στις προηγμένες οικονομίες, οι δημόσιοι πόροι μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για την κοινωνικοοικονομική προστασία των αδύναμων και ευάλωτων κοινωνικών στρωμάτων, ενώ συχνά η υγεία και η εκπαίδευση παρέχονται από τον δημόσιο τομέα, ακόμη και εάν παρέχονται και από τον ιδιωτικό τομέα. Έτσι, διασφαλίζεται ότι ένα ελάχιστο επίπεδο αυτών των υπηρεσιών είναι εγγυημένο για όλους τους πολίτες, ανεξάρτητα από το εισόδημά τους (Shome, 2021). Οι κύριες διαφορές μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών αφορούν τους περιορισμούς που αντιμετωπίζουν οι κυβερνήσεις τους στην επιβολή της φορολογίας και όχι στους στόχους. Οι περιορισμοί αυτοί αφορούν συνήθως αδυναμίες της διοίκησης, προβλήματα σε λογιστικό επίπεδο, χαμηλά επίπεδα ρευστότητας στην οικονομία, υψηλό ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας, κλπ (Burgess & Stern, 1993).

Η φορολογία επιφέρει ωστόσο και διάφορα κόστη, με το κυριότερο εξ' αυτών τον αντίκτυπο που έχουν στη στρέβλωση των προτιμήσεων των καταναλωτών στην αγορά, επηρεάζοντας τη ζήτηση των αγαθών. Το φαινόμενο αυτό με τη σειρά του, επηρεάζει τις αποφάσεις παραγωγής που λαμβάνονται από την πλευρά της προσφοράς της αγοράς. Ως συνέπεια παρατηρείται η απομάκρυνση της αγοράς από την προ φόρων ισορροπία μεταξύ των καταναλωτών και των παραγωγών (Shome, 2021). Υπάρχουν επίσης και τα διοικητικά κόστη που αποτελούν συνάρτηση του φυσικού μεγέθους και της κινητικότητας της φορολογικής βάσης, τον βαθμό καταγραφής της φορολογικής βάσης, τον αριθμό των μονάδων φορολογούμενων και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των φορέων. Αποτελεί, επίσης, συνάρτηση της πολυπλοκότητας και της έλλειψης σαφήνειας του φορολογικού νόμου. Το κόστος της φοροδιαφυγής, επίσης μπορεί, ανάλογα με τις παραδοχές σχετικά με την πιθανότητα εντοπισμού, τη δομή των κυρώσεων και το βαθμό του ρίσκου, να είναι μια συνεχής συνάρτηση που αυξάνεται με τους φορολογικούς συντελεστές. Υπάρχουν, επιπλέον, κόστη αποφυγής, τα οποία προκύπτουν από εθελοντικές ενέργειες που πραγματοποιούνται από φορολογούμενους που έχουν σκοπό να μειώσουν τις πληρωμές των φόρων τους. Σαφώς, οποιαδήποτε δραστηριότητα για τη μείωση του φόρου είναι καθαρή απώλεια από κοινωνική άποψη, και ως εκ τούτου δημιουργεί απώλειες εσόδων (Slemrod & Yitzhaki, 1995).

Οι περισσότερες χώρες επιβάλλουν φόρους τόσο στο εισόδημα όσο και στην κατανάλωση. Οι φόροι εισοδήματος επιβάλλονται στο καθαρό εισόδημα που

προέρχεται από την παροχή εργασίας και κεφαλαίου, εντός μίας ετήσιας φορολογικής περιόδου, ενώ οι φόροι κατανάλωσης λειτουργούν ως εισφορά επί των δαπανών που σχετίζονται με την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών και επιβάλλονται στις συναλλαγές. Υπάρχουν διάφορες μορφές φόρου εισοδήματος και κατανάλωσης. Οι φόροι εισοδήματος επιβάλλονται γενικά στο καθαρό εισόδημα του φορολογούμενου εντός του φορολογικού έτους, ενώ οι φόροι κατανάλωσης επιβάλλονται στο σημείο πώλησης στον τελικό χρήστη (φόρος λιανικής ή ΦΠΑ), ή στις ενδιάμεσες συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων (ΦΠΑ) ή μέσω εισφορών για συγκεκριμένα αγαθά ή υπηρεσίες, όπως ειδικοί φόροι κατανάλωσης και τελωνειακοί δασμοί. Οι φόροι εισοδήματος επιβάλλονται στον τόπο της πηγής εισοδήματος, ενώ οι φόροι κατανάλωσης επιβάλλονται στον τόπο προορισμού. Αξίζει να σημειωθεί ότι η φορολογική επιβάρυνση δεν επιβαρύνει πάντα αυτούς που υποχρεούνται νόμιμα να πληρώσουν τον φόρο. Ανάλογα με την ελαστικότητα τιμής των συντελεστών παραγωγής (που με τη σειρά του εξαρτάται από τις προτιμήσεις του οι καταναλωτές, η κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής, ο βαθμός ανταγωνισμού κ.λπ.), η φορολογική επιβάρυνση μπορεί να μετατοπιστεί και συνεπώς οι φόροι που επιβάλλονται στο εισόδημα και στην κατανάλωση είναι δυνατό να έχουν παρόμοια φορολογική επίπτωση (OECD, 2014).

Αντικείμενο του φόρου εισοδήματος είναι κάθε εισόδημα πηγής Ελλάδας, όπως α) το εισόδημα από μισθωτή εργασία που ασκείται στην ημεδαπή ή στην αλλοδαπή αλλά καταβάλλεται από το Ελληνικό Δημόσιο, β) το εισόδημα από συντάξεις που καταβάλλονται από το Ελληνικό Δημόσιο, γ) το εισόδημα από: υπηρεσίες διοίκησης, συμβουλευτικές και τεχνικές υπηρεσίες, καλλιτεχνικές και αθλητικές δραστηριότητες, επιχειρηματική δραστηριότητα με μόνιμη εγκατάσταση στην Ελλάδα δ) εισόδημα από ακίνητη περιουσία και λοιπά δικαιώματα (εφόσον τα ακίνητα βρίσκονται στην ημεδαπή), ε) εισόδημα από πώληση επιχείρησης, εταιρικών μεριδίων ή ποσοστών συμμετοχής, μετοχών, εισηγμένων ή μη ομολόγων και παραγώγων χρηματοοικονομικών προϊόντων, (εφόσον οι παραπάνω τίτλοι έχουν εκδοθεί από ημεδαπή επιχείρηση), στ) εισοδήματα από μερίσματα ή λοιπά διανεμόμενα ποσά από νομικά πρόσωπα ή οντότητες με φορολογική κατοικία στην ημεδαπή, η) το εισόδημα από δικαιώματα που πιστώνεται ή καταβάλλεται από φορολογικό κάτοικο ημεδαπής ή αλλοδαπής μέσω μόνιμης εγκατάστασης στην ημεδαπή (Ν. 4172/2013).

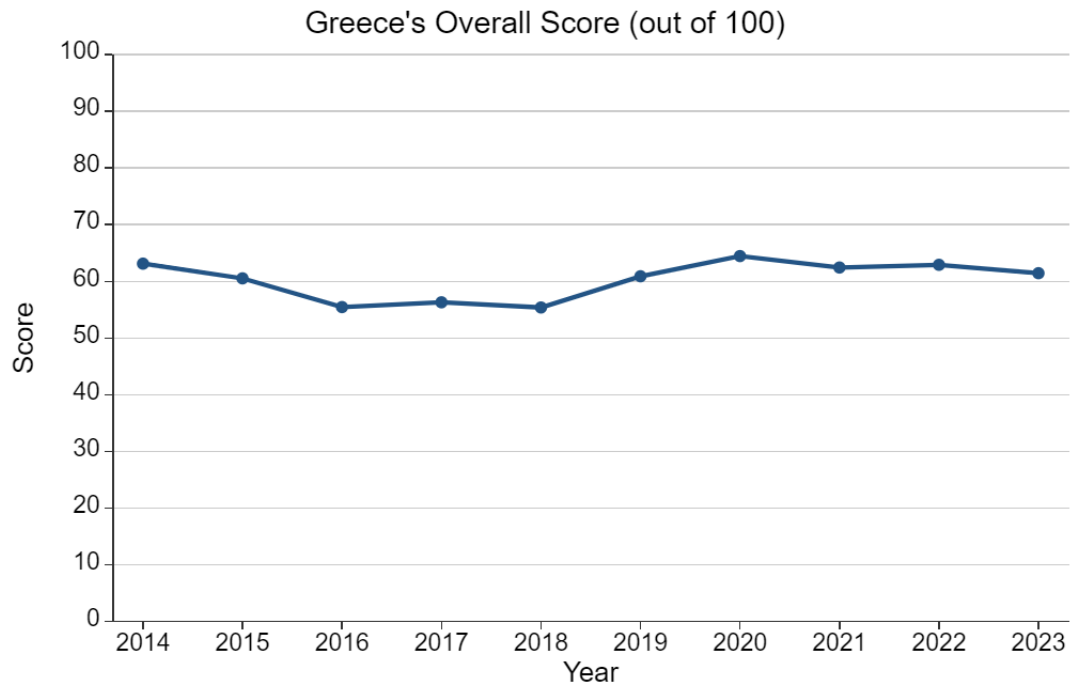
Οι εταιρικοί φόροι γενικά επιβάλλονται στα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων, δηλαδή στις εισπράξεις μείον τα έξοδα. Υπάρχουν δύο βασικά μοντέλα για την εκτίμηση του

φορολογητέου εισοδήματος, τα οποία διαφέρουν μεν στην προσέγγιση, αλλά οδηγούν σε παρόμοια αποτελέσματα. Το πρώτο αναφέρεται ως μέθοδος κερδών και ζημιών, και σε αυτήν την περίπτωση, το καθαρό εισόδημα προσδιορίζεται ως η διαφορά μεταξύ όλων των τύπων εισοδήματος που προέρχονται από μια εταιρεία κατά τη φορολογική περίοδο και όλων των εκπιπτόμενων εξόδων που πραγματοποιήθηκαν από την εταιρεία κατά την ίδια φορολογική περίοδο. Το δεύτερο αναφέρεται ως μέθοδος σύγκρισης καθαρής αξίας, όπου το καθαρό εισόδημα προσδιορίζεται συγκρίνοντας την αξία των καθαρών περιουσιακών στοιχείων που αναφέρονται στον ισολογισμό του φορολογούμενου στο τέλος της φορολογικής περιόδου (συν τα μερίσματα που διανεμήθηκαν) με την αξία των καθαρών περιουσιακών στοιχείων στον ισολογισμό του φορολογούμενου στην αρχή της φορολογικής περιόδου (OECD, 2014).

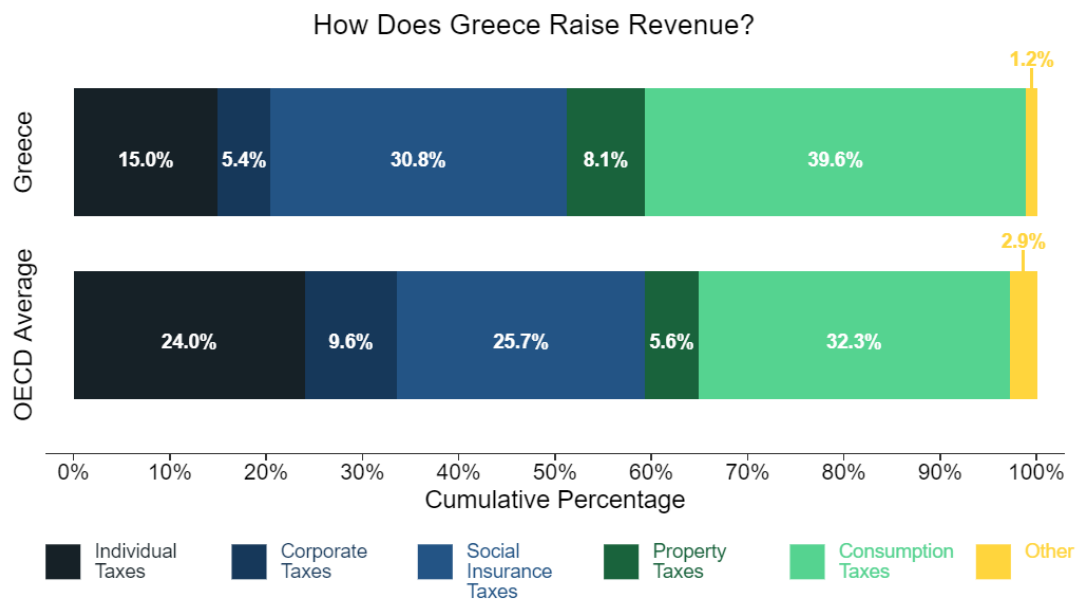
Υποθέτοντας ένα ορισμένο επίπεδο εσόδων που πρέπει να επιτευχθεί και το οποίο εξαρτάται από τις ευρύτερες οικονομικές και δημοσιονομικές πολιτικές της χώρας, η ανάπτυξη των φορολογικών συστημάτων καθοδηγείται από ορισμένες αρχές, οι οποίες περιλαμβάνουν την ουδετερότητα, την αποτελεσματικότητα, τη βεβαιότητα και την απλότητα, την αποτελεσματικότητα και τη δικαιοσύνη, καθώς και την ευελιξία• αρχές που θα αναλύσουμε στο επόμενο κεφάλαιο.

Το Ελληνικό Φορολογικό Σύστημα

Η Ελλάδα κατατάσσεται συνολικά στην 25η θέση στον Διεθνή Δείκτη Φορολογικής Ανταγωνιστικότητας 2023, στην ίδια θέση με το 2022. Κάποια από τα δυνατά σημεία του ελληνικού φορολογικού συστήματος αποτελούν: ο χαμηλός καθαρός φορολογικός συντελεστής (5%) επί των μερισμάτων που είναι σημαντικά χαμηλότερος από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ που είναι 24,2%, ο συντελεστής εταιρικού φόρου εισοδήματος (22%) που είναι χαμηλότερος από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ (23,6%) και οι κανόνες ελεγχόμενων Ξένων Εταιρειών στην Ελλάδα που ισχύουν μόνο για το παθητικό εισόδημα. Ωστόσο, οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε ελληνικό έδαφος περιορίζονται σημαντικά στο ποσό των καθαρών λειτουργικών ζημιών που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να αντισταθμίσουν τα μελλοντικά κέρδη και δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις ζημίες για να μειώσουν το φορολογητέο εισόδημα του παρελθόντος. Επιπλέον, η Ελλάδα έχει έναν από τους υψηλότερους συντελεστές ΦΠΑ της τελικής κατανάλωσης (Tax Foundation, 2023).

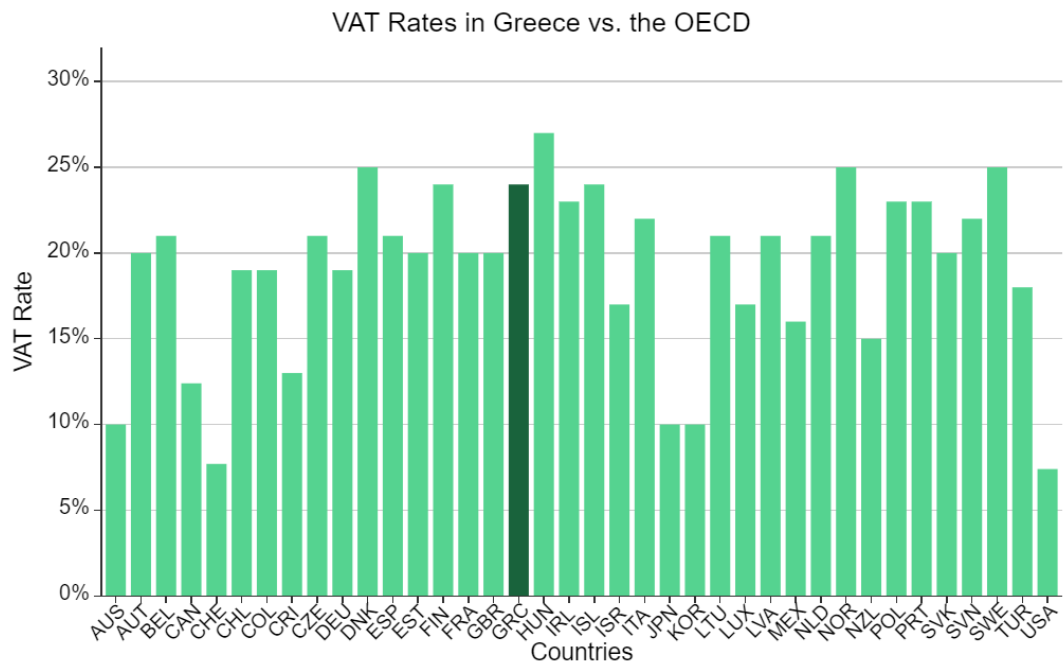
Εικόνα 3: Διαχρονική βαθμολογία του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα στις χώρες του ΟΑΣΑ. Πηγή: Tax

Εικόνα 4: Κατανομή των φορολογικών εσόδων στην Ελλάδα σε σχέση με το μέσο όρο του ΟΑΣΑ. Πηγή: Tax

Σε σχέση με τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ, η φορολογική δομή στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από υψηλότερα έσοδα από τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, τους φόρους ιδιοκτησίας και τους φόρους σε αγαθά και υπηρεσίες και χαμηλότερο ποσοστό

εσόδων από φόρους στο προσωπικό εισόδημα και από τους φόρους στο εταιρικό εισόδημα και τα κέρδη. Δεν υπάρχουν έσοδα από φόρους μισθοδοσίας (OECD, 2022).

Εικόνα 5

Κεφάλαιο 2: Κριτήρια Αξιολόγησης Φορολογικού Συστήματος

Ένα καλό φορολογικό σύστημα χαρακτηρίζεται από ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά, τα οποία δεν σχετίζονται με το επίπεδο της φορολογίας. Όπως αναφέρεται από τους Pistone et al. (2019), ένας φόρος θα πρέπει να υπόκειται σε διάφορα όρια εφαρμογής, προκειμένου να αποφευχθεί η διάβρωση του κεφαλαίου, η οποία θα είχε το ανεπιθύμητο αποτέλεσμα της μείωσης των μελλοντικών εισοδημάτων. Επιπλέον, οι φόροι δεν πρέπει να υπερβαίνουν τις ανάγκες που ορίζονται από τη δημόσια χρηματοδότηση και το κόστος είσπραξης ενός φόρου δεν πρέπει να υπερβαίνει τα έσοδα που συνδέονται με τον εν λόγω φόρο (ακόμα και αν υπάρχει ανάγκη επιβολής του εν λόγω φόρου).

Συνεπώς, οι βασικές αρχές που πρέπει να ακολουθεί κάθε φορολογικό σύστημα είναι οι εξής (Shome, 2021):

- **Ουδετερότητα:** Οι φόροι θα πρέπει να είναι ουδέτεροι και δίκαιοι και δεν πρέπει να προκαλούν στρέβλωση των οικονομικών αποφάσεων, καθώς οι αλλαγές στην τιμή δύναται να προκαλέσουν ποικίλες αλλαγές στην προσφορά και τη ζήτηση ελλείψει φορολογίας. Οι φόροι δεν θα πρέπει να δημιουργούν κανένα πλεονέκτημα/μειονέκτημα για μια συναλλαγή/επένδυση ή οποιαδήποτε άλλη απόφαση που σχετίζεται με οικονομικούς παράγοντες, εκτός από τις περιπτώσεις που η πρόθεση είναι να δημιουργηθεί κίνητρο για την αύξηση/μείωση κάποιας συγκεκριμένης δραστηριότητας. Η ουδετερότητα διέπει επιπροσθέτως και τις συναλλαγές προς το εξωτερικό, για όλες τις επενδύσεις και τις εξαγωγές κεφαλαίων σε σχέση με την προέλευσή τους, είτε είναι εγχώριες είτε ξένες και οι οποίες θα πρέπει να φορολογούνται όλες με τους ίδιους όρους (Pistone et al., 2019). Το επιθυμητό αποτέλεσμα είναι η προώθηση της αποτελεσματικότητας μέσω της βέλτιστης κατανομής των πόρων στην οικονομία, μέσω της οποίας το φορολογικό σύστημα δημιουργεί έσοδα και ταυτόχρονα προσπαθεί να ελαχιστοποιήσει το όφελος ή τη ζημία κάθε συγκεκριμένης οικονομικής επιλογής.
- **Αποτελεσματικότητα, βεβαιότητα και απλότητα:** Το κόστος συμμόρφωσης θα πρέπει να μειωθεί στο ελάχιστο για τη φορολογική διοίκηση, τους φορολογούμενους αλλά και τα τρίτα μέρη που εμπλέκονται στο φορολογικό σύστημα, και οι φορολογικοί νόμοι θα πρέπει να είναι σαφείς και κατανοητοί.

Ο στόχος αυτών των νόμων δεν πρέπει απλώς να είναι η μείωση του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού και της φορολογικής απάτης στο ελάχιστο, αλλά κυρίως η εξασφάλιση της σαφούς κατανόησης των υποχρεώσεων και δικαιωμάτων και, επομένως, η διευκόλυνση της ικανότητας των φορολογουμένων να λαμβάνουν αποφάσεις. Ο συντελεστής κάθε φόρου που πρέπει να πληρώσει κάθε φορολογούμενος πρέπει να προκύπτει βάση κριτηρίων και να μην είναι αυθαίρετος. Η πολυπλοκότητα θα αυξήσει την ανισότητα και θα δημιουργήσει μεγαλύτερα κίνητρα για φοροδιαφυγή.

- Αποτελεσματικότητα και δικαιοσύνη: Αφορά την πληρωμή του σωστού ποσού φόρου τη σωστή συγκεκριμένη χρονική στιγμή, την αποφυγή της διπλής φορολογίας και της ακούσιας μη φορολόγησης, τη μείωση της φοροδιαφυγής και συμπληρώνει την προηγούμενη αρχή. Αυτό αντιπροσωπεύεται από την οριζόντια δικαιοσύνη και από την κάθετη δικαιοσύνη που αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο.
- Ευελιξία: Τα φορολογικά συστήματα θα πρέπει να είναι ευέλικτα και να προσαρμόζονται στο δυναμικό περιβάλλον της πραγματικότητας, κυρίως επειδή το οικονομικό περιβάλλον αλλάζει συνεχώς, ιδίως σε ό,τι αφορά την τεχνολογία και το εμπόριο. Το φορολογικό σύστημα, προκειμένου να εισπράττει τα αναμενόμενα έσοδα, θα πρέπει να είναι σε θέση να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες και πραγματικότητες. Αυτό σημαίνει ότι τα δομικά χαρακτηριστικά του συστήματος οφείλουν να είναι ανθεκτικά σε ένα μεταβαλλόμενο πλαίσιο πολιτικής, αλλά αρκετά ευέλικτα και δυναμικά, ώστε να μπορούν οι κυβερνήσεις να ανταποκρίνονται στην αλλαγή. Ένα ευέλικτο φορολογικό σύστημα επιτρέπει τη δυνατότητα μεταβολής των φόρων σε απόκριση στους οικονομικούς κύκλους και τυχόν κραδασμούς.
- Ισότητα: Το φορολογικό σύστημα πρέπει να αντιμετωπίσει οριζόντια και κάθετα τα ζητήματα της ισότητας. Οι φόροι δεν προορίζονται μόνο για τη συλλογή εσόδων, καθώς έχουν επίσης μια σημαντική λειτουργία μείωσης της εισοδηματικής και κοινωνικής ανισότητας.
- Επάρκεια: Οι φόροι πρέπει να παρέχουν επαρκή έσοδα για να καλύπτουν το επίπεδο των δημόσιων δαπανών και τη ζήτηση για δημόσιες υπηρεσίες και θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι η αύξηση των εσόδων είναι σύμφωνη με την αύξηση των δαπανών και το οικονομικό επίπεδο της χώρας.

- Σταθερότητα: Ένα φορολογικό σύστημα πρέπει να είναι συνεπές και σταθερό με την πάροδο του χρόνου, με ετήσιες προσαρμογές για τον αντίκτυπο του πληθωρισμού και τις αυξήσεις στους μισθούς, διαφορετικά θα δημιουργηθεί αβεβαιότητα στους φορολογούμενους και θα αυξηθούν τα κόστη φορολογικής συμμόρφωσης, τα οποία με τη σειρά τους θα οδηγήσουν σε οικονομικές στρεβλώσεις και αναποτελεσματικότητα στην οικονομία.
- Παραγωγικότητα και επάρκεια: Ένα καλό φορολογικό σύστημα θα πρέπει να αποφέρει επαρκή έσοδα για την εξυπηρέτηση των δημόσιων δαπανών της χώρας. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να συλλέγει περισσότερα χρήματα από όσα κρίνονται απαραίτητα από τους οικονομικούς παράγοντες για τη χρηματοδότηση των δημόσιων αναγκών και δεν θα πρέπει να αποτελεί μη βιώσιμο βάρος σε σχέση με την οικονομική ικανότητα της χώρας (δηλαδή, το επίπεδο ανάπτυξης, την ικανότητα δημιουργίας πλούτου, το κατά κεφαλήν εισόδημα και τις ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος).
- Συνοχή: Το φορολογικό σύστημα πρέπει να είναι συνεκτικό για όλους τους διαφορετικούς φόρους. Αυτό σημαίνει ότι οι φόροι πρέπει να εκπληρώνουν στόχους χωρίς καμία αντίφαση. Ωστόσο, το φορολογικό μείγμα θα πρέπει να εξετάσει διαφορετικούς φόρους με διαφορετικούς στόχους. Εάν για παράδειγμα η κυβέρνηση είναι ομοσπονδιακή, με τις περιφερειακές και τοπικές αρχές οφείλουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη φορολογία, οπότε σε αυτήν την περίπτωση οι φόροι της κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης δεν θα πρέπει να θεωρούνται ως ανταγωνιστικοί, αλλά ως συμπληρωματικοί. Απαιτείται επίσης συνοχή για να διασφαλιστεί ότι το μεγαλύτερο μέρος της φορολογικής επιβάρυνσης δεν επιβαρύνει δυσανάλογα σε κάποια συγκεκριμένη ομάδα ή τομέα δραστηριότητας. Επιπλέον, το φορολογικό σύστημα θα πρέπει να είναι σταθερό με την πάροδο του χρόνου και οι φόροι πρέπει να σχεδιάζονται έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η μέγιστη φορολογική βάση. Όσο ευρύτερη είναι η βάση, τόσο πιο συνεκτικό θα είναι το φορολογικό σύστημα (Pistone et al., 2019) και επιπλέον, θα πρέπει να είναι συνεπές με τη διεθνή φορολογία, για να συμμορφώνεται με τους κανόνες της φορολογικής εναρμόνισης.
- Διαφάνεια: Θα πρέπει να είναι εύκολο για τους ενδιαφερόμενους και τους φορολογούμενους να βρίσκουν σχετικές πληροφορίες σχετικά με το

φορολογικό σύστημα, καθώς και στοιχεία (φορολογικά έσοδα και δαπάνες, μαζί με άλλα δεδομένα, στατιστικά στοιχεία και πληροφορίες).

- **Ελαχιστοποίηση του κόστους:** Το φορολογικό σύστημα πρέπει να σχεδιαστεί έτσι ώστε να είναι απλό και αποτελεσματικό, και επομένως θα πρέπει να έχει χαμηλό διοικητικό κόστος, τόσο για την κυβέρνηση όσο και για τον φορολογούμενο. Το ποσό των πόρων (χρόνος και χρήμα) που πρέπει να δαπανήσουν οι φορολογούμενοι για την εκπλήρωση όλων των φορολογικών τους υποχρεώσεων θα πρέπει να μειωθεί στο ελάχιστο, χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο το επίπεδο των εσόδων και άλλες συναφείς αρχές. Η διαχείριση των φόρων θα πρέπει επίσης να λαμβάνει υπόψη το κόστος που δαπανά η κυβέρνηση για την είσπραξη των εσόδων (κόστος είσπραξης/απόδοσης φόρων).
- **Εμπιστευτικότητα:** Οι φορολογούμενοι πρέπει να γνωρίζουν με ασφάλεια ότι όλες οι πληροφορίες που αφορούν τους εαυτούς τους (τόσο τα άτομα όσο και οι εταιρείες) είναι εμπιστευτικές και ότι υπάρχει αποτελεσματική προστασία δεδομένων, ιδιαίτερα για ευαίσθητες πληροφορίες (π.χ. άτομα ή οποιαδήποτε πληροφορία που θα μπορούσε να δώσει πλεονέκτημα στους ανταγωνιστές στην περίπτωση των επιχειρήσεων).
- **Νομιμότητα:** Εκτός από την τυπική νομιμότητα για τους φόρους, οι φόροι χρειάζονται άτυπη νομιμότητα, με την έννοια ότι γίνονται αποδεκτοί από το σύνολο του πληθυσμού. Όπως αναφέρεται από τους Pistone et al. (2019), ενώ οι κυβερνήσεις μπορούν να νομοθετήσουν οποιοδήποτε είδος φορολογίας, ο φόρος που δεν έχει σχέση ή λογική αιτιολόγηση οδηγεί στη θεώρησή του ως άδικου από τους πολίτες και αυξάνει την πιθανότητα για φοροδιαφυγή.

Κεφάλαιο 3: Ιστορική Αναδρομή στη νομοθεσία περί φορολόγησης ελεύθερων επαγγελματιών

Οι ελεύθεροι επαγγελματίες στην Ελλάδα

Το ποσοστό των εργαζομένων που είναι αυτοαπασχολούμενοι είναι πολύ υψηλό στην Ελλάδα. Το 2019, το ποσοστό αυτοαπασχόλησης ήταν σχεδόν διπλάσιο από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) (23,0% έναντι 12,5%). Οι ηλικιωμένοι (άνω των 65 ετών) και η νεολαία, η οποία πλήττεται περισσότερο από τις συνεχιζόμενες επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, έχουν τα υψηλότερα ποσοστά αυτοαπασχόλησης (OECD, 2021). Αυτό το φαινόμενο οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη φύση της οικονομίας της χώρας, που χαρακτηρίζεται από μεγάλο μερίδιο απασχόλησης στον τουρισμό, στη γαστρονομία, τη βιομηχανία της φιλοξενίας, και τα μικρά ποσοστά απασχόλησης στο εμπόριο, τη βιοτεχνία και τη γεωργία (Krajewska & Krajewski, 2021). Αξίζει να σημειωθεί πως η συμμετοχή των αυτοαπασχολούμενων στη συνολική απασχόληση συνδέεται στενά με το επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Σε χώρες υψηλού εισοδήματος, οι αυτοαπασχολούμενοι συνήθως αντιστοιχούν σε ποσοστό περίπου 12% του συνόλου των απασχολούμενων, ενώ σε περισσότερο υπανάπτυκτες οικονομίες, όπου το μέσο εισόδημα είναι χαμηλό, οι αυτοαπασχολούμενοι αποτελούν περισσότερο από το 80% του συνόλου των απασχολούμενων. Η χαμηλή ανάπτυξη της βιομηχανίας και των υπηρεσιών σε αυτές τις χώρες κάνει την απασχόληση μία περισσότερο ελκυστική προοπτική βιοπορισμού (Wennekers, Van Stel, Carree &

Η διαδικασία απόφασης για τη μετάβαση από τη μισθωτή απασχόληση στην αυτοαπασχόληση περιλαμβάνει δύο στάδια. Το πρώτο στάδιο αφορά την απόφαση σχετικά με το εάν το άτομο θα στραφεί απλώς στην αυτοαπασχόληση, ή εάν θα διευθύνει τη δική του επιχείρηση. Εάν προχωρήσει με την επιλογή της επιχείρησης, θα πρέπει να επιλέξει εάν θα είναι εισηγμένη, ή όχι (De Mooij & Nicodeme, 2008). Συνήθως, τα άτομα που επιλέγουν την αυτοαπασχόληση τείνουν να είναι ριψοκίνδυνα και κινητοποιούνται από την προοπτική των επιχειρηματικών κερδών (Hurst & Pugsley, 2011). Η απόφασή τους να γίνουν αυτοαπασχολούμενοι μπορεί να οφείλεται στην έλλειψη άλλων επιλογών εργασίας ή στην εκμετάλλευση νέων επιχειρηματικών ευκαιριών (Fairlie & Fossen, 2019). Τα άτομα που επιλέγουν την εισηγμένη αυτοαπασχόληση είναι πιο προσανατολισμένα στην ανάπτυξη, αναζητούν ευκαιρίες σε

σύγκριση με αυτά που επιλέγουν την μη εισηγμένη αυτοαπασχόληση (Levine & εισόδημα και οι αυτοαπασχολούμενοι σε αυτές εκτελούν περισσότερες γνωστικές εργασίες. Από την άλλη πλευρά, οι αυτοαπασχολούμενοι εργαζόμενοι που επιλέγουν να διευθύνουν μια μη εισηγμένη επιχείρηση είναι πιο πιθανό να εκτελούν εργασίες που απαιτούν πολύτιμες χειρωνακτικές δεξιότητες (Astebro & Tag, 2017; Levine &

Η φορολογία των αυτοαπασχολούμενων επαγγελματιών είναι πιθανό να επηρεάζει τα επίπεδα επιχειρηματικότητας και τη φορολογία της χώρας με διάφορους τρόπους. Οι αυτοαπασχολούμενοι που ξεκινούν επιχειρήσεις υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων, ενώ τα επανεπενδυμένα κέρδη τους στην νέα επιχείρηση θα μπορούσαν να υπόκεινται σε φόρο κεφαλαιουχικών κερδών στο σύνολο της περιουσίας τους. Επιπλέον, εάν αυτά τα άτομα αποφασίσουν να τα εντάξουν τις επιχειρήσεις τους, τότε τα αδιανέμητα κέρδη των επιχειρήσεων φορολογούνται σύμφωνα με τους συντελεστές εταιρικού φόρου και τα διανεμημένα κέρδη τους φορολογούνται σύμφωνα με τους φορολογικούς συντελεστές φυσικών προσώπων στις περισσότερες χώρες. Σε γενικές γραμμές, οι μικρές επιχειρήσεις λειτουργούν από ιδιοκτήτες και υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων, ενώ τα κέρδη των ΜμΕ που έχουν συσταθεί υπόκεινται σε εταιρικούς φόρους. Οι μελέτες γενικά διαπιστώνουν ότι οι χαμηλότεροι φόροι εισοδήματος φυσικών προσώπων μπορούν να αυξήσουν την αυτοαπασχόληση. Οι Fairlie και Meyer (1999) απέδωσαν την ανάκαμψη της αυτοαπασχόλησης εκείνη τη δεκαετία στο συμπέρασμα ότι οι επιχειρηματίες ανταποκρίθηκαν θετικά στα φορολογικά κίνητρα που δόθηκαν, καθώς οι χαμηλότεροι συντελεστές φορολογίας φυσικών προσώπων ώθησαν τις μικρές επιχειρήσεις να αναπτυχθούν ταχύτερα, να προσλάβουν περισσότερους εργαζόμενους και να επενδύσουν περισσότερο σε εξοπλισμό και κατασκευές. Η δομή της φορολογίας επηρεάζει τη συμπεριφορά των επιχειρηματιών. Οι πιο επίπεδες τείνουν να δημιουργούν υψηλότερα επίπεδα αυτοαπασχόλησης, καθώς οι επιχειρηματίες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη κινητικότητα στην κατανομή του εισοδήματος και είναι πιο ευαίσθητοι στην κλιμακωτή φορολόγηση

Υπάρχουν ορισμένα χαρακτηριστικά της φορολογίας των αυτοαπασχολούμενων ατόμων που θεωρείται πως δημιουργούν κενά τα οποία θα μπορούσαν να προκαλέσουν φαινόμενα φοροδιαφυγής. Καταρχήν, η φορολόγηση του εισοδήματος των

αυτοαπασχολούμενων γίνεται με βάση τα εισοδήματα που οι ίδιοι δηλώνουν και επομένως θεωρείται πως υπάρχει μεγαλύτερο περιθώριο για φοροδιαφυγή σε σχέση με άλλες μορφές απασχόλησης (Di Nola, Kocharkov, Scholl & Tkhir, 2021). Δεύτερον, είναι δυνατόν να αναφέρονται προσωπικά έξοδα ως επαγγελματικές δαπάνες, ούτως ώστε να μειωθεί το φορολογητέο εισόδημα και οι αυτοαπασχολούμενοι να επιβαρύνονται λιγότερο από τους φόρους (Parker, 2003). Ο σκοπός για τον οποίο ορισμένες κυβερνήσεις δίνουν φορολογικές ελαφρύνσεις σε μικρότερες επιχειρήσεις, είναι για να τις βοηθήσουν να ανταποκριθούν καλύτερα στις συνθήκες της αγοράς, να αντιμετωπίσουν ορισμένα κόστη συμμόρφωσης και άλλες φορολογικές στρεβλώσεις στα φορολογικά συστήματα. Ωστόσο, η πρακτική αυτή μπορεί να οδηγήσει σε στρεβλώσεις εάν τα άτομα αποφασίζουν να στραφούν προς την αυτοαπασχόληση σε βάρος της αμειβόμενης απασχόλησης ούτως ώστε να απολαμβάνουν φορολογικά προνόμια. Επομένως, οι κυβερνήσεις θα πρέπει πρώτα να μειώσουν τα ‘παραθυράκια’ για φοροδιαφυγή, ώστε οι αποφάσεις για την έναρξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας από τα άτομα να γίνεται με βάση τα αντιληπτά οικονομικά οφέλη από αυτή, και όχι από τις δυνατότητες για φοροαπαλλαγή (Chen et al., 2002).

Φορολογικές Μεταρρυθμίσεις εν μέσω της οικονομικής κρίσης

Το 2009, η Ελλάδα αντιμετώπισε ίσως τη χειρότερη οικονομική κρίση που είχε συναντήσει η χώρα έως τότε. Σε συνέχεια δεκαετιών ταχείας ανάπτυξης (1995-2008), όπου το φορολογικό σύστημα της χώρας είχε παραμείνει εντυπωσιακά σταθερό (Ioannides, 2015), η οικονομία στα έτη 2009-2013 συρρικνώθηκε σε ποσοστό 23,9%. Η ανάκαμψη που ακολούθησε ήταν υποτονική, με τον αριθμό των απασχολούμενων να εμφανίζεται χαμηλότερος κατά 7,8 ποσοστιαίες μονάδες το 2017 σε σχέση με τα επίπεδα του 2009 (Eurostat, 2019).

Από τον Μάιο του 2010, η Ελλάδα έχει ενταχθεί στα λεγόμενα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής. Το πρώτο πρόγραμμα συνήφθη μεταξύ της Ελλάδας και της Τρόικας, δηλαδή του συνδυασμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στις 2 Μαΐου 2010 και συνοδεύτηκε με τριετές δάνειο 110 δις. ευρώ στο Ελληνικό κράτος, προκειμένου να αποφευχθεί μια κρατική χρεοκοπία. Το δάνειο προϋπέθετε την εφαρμογή μέτρων λιτότητας για την αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας, την ιδιωτικοποίηση κρατικών περιουσιακών στοιχείων για να διατηρηθεί βιώσιμο το ύψος του κρατικού χρέους, καθώς και την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για τη βελτίωση της

ανταγωνιστικότητα και των προοπτικών ανάπτυξης της χώρας (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2010). Τον Οκτώβριο του 2011, οι ηγέτες της ευρωζώνης προχώρησαν στην παραχώρηση δεύτερου δανείου ύψους 130 δισ. ευρώ στην Ελλάδα, υπό την προϋπόθεση την εφαρμογή ενός νέου πακέτου λιτότητας (σε συνδυασμό με τις συνεχιζόμενες απαιτήσεις για ιδιωτικοποιήσεις και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που περιγράφονται στο πρώτο πρόγραμμα) αλλά και την αναδιάρθρωση όλου του ελληνικού δημόσιου χρέους που κατέχουν ιδιώτες πιστωτές (Υπουργείο Οικονομικών, στην Ελλάδα επιπλέον δάνειο 86 δισ. Ευρώ (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2019). Η αύξηση της φορολογίας ήταν ένα βασικό στοιχείο του μείγματος πολιτικών που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα και στα τρία προγράμματα οικονομικής προσαρμογής.

Στο διάστημα 2009-2017 το ελληνικό σύστημα φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων υπέστη τέσσερις μεγάλες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες είχαν στόχο την αύξηση των φόρων και τη μείωση των δημόσιων δαπανών. Σε αντίθεση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ, η Ελλάδα συνέχισε να αυξάνει τη φορολογία στην εργασία στον απόηχο της οικονομικής κρίσης (ΟΟΣΑ, 2017).

	2009 system	2010 reform	2011 reform	2013 reform	2016 reform
personal income tax bands	5	9	8	different for various income sources	4
maximum tax rate	40% (for annual incomes over €75,000)	45% (for annual incomes over €100,000)	no change	different for various income sources	45% (for annual incomes over €40,000)
zero tax bracket	€12,000 for employees and pensioners; €10,500 for all others	€12,000 for all	€9,000 for persons aged below 30/ above 65; €5,000 for all others	abolished	n/a
increase in zero tax bracket due to children	1 st child: €1,000 2 nd child: €2,000 3 rd child: €10,000	1 st child: €1,500 2 nd child: €3,000 3 rd child: €11,500	1 st child: €2,000 2 nd child: €4,000 3 rd child: €7,000	abolished	n/a
increase in zero tax bracket due to disability	€2,400	no change	no change	turned into tax credit	no change
tax allowances (TA) / tax credits (TC)	spending on private insurance, installation of eco-friendly energy systems: eligible for TA social insurance contributions (SIC): fully deducted from taxable income	spending on private insurance, installation of eco-friendly energy systems: eligible for TC SIC: no change	TCs: reduced TAs: abolished SIC for self-employed: provided as a 10% TC	50% most abolished; introduction of employment & pensions income TC SIC: fully deducted from taxable income	changes in employment & pensions income TC SIC: no change
solidarity contribution	n/a	paid by individuals with annual taxable incomes above €12,000	no change	no change	reformed
self-employed & liberal professions' contribution	n/a	€300 per year	€500 per year (in 2011) €650 per year (in 2012)	no change	no change
pensioners' solidarity contributions	n/a	main pensions exceeding €1,400 per month taxed from 3% to 14%	reformed & also applied to supplementary pensions	no change	no change

Εικόνα 6: Συνοπτική παρουσίαση των φορολογικών μεταρρυθμίσεων στα έτη 2009-2017. Πηγή: Leventi & Pikos,

Και οι τέσσερις αναθεωρήσεις του φορολογικού συστήματος είχαν ως σκοπό την αύξηση των κρατικών εσόδων, με τα μεγαλύτερα δημοσιονομικά κέρδη να αφορούν τη μεταρρύθμιση του 2011. Με εξαίρεση τη μεταρρύθμιση του 2013, οι υπόλοιπες

αλλαγές είχαν ως στόχο τη μείωση της ανισότητας μεταξύ των διάφορων εισοδηματικών κατηγοριών.

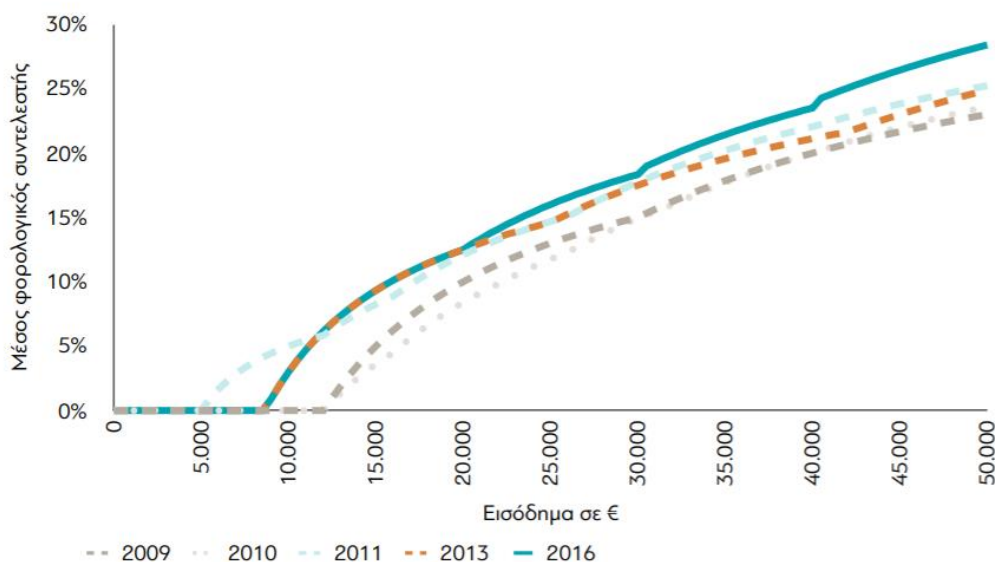
Το 2010, εισοδήματα χαμηλότερα των €12.000 χαρακτηρίζονταν ως αφορολόγητα, χωρίς όμως διαφοροποιήσεις για ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες. Σε περίπτωση ύπαρξης τέκνων, το αφορολόγητο εισόδημα αυξανόταν κατά €1.500 ανά τέκνο για τα δύο πρώτα τέκνα, κατά €11.500 στην περίπτωση των τριών τέκνων, και κατά 2.000€ για κάθε επιπλέον παιδί άνω των τριών. Ως κίνητρο περιορισμού της φοροδιαφυγής, υπήρχε η υποχρέωση προσκόμισης οικογενειακών αποδείξεων. Αν το ποσό έφθανε το 25% του ατομικού εισοδήματος, το άτομο ήταν δικαιούχος του κατά περίπτωση αφορολόγητου εισοδήματος, εάν όμως οι δαπάνες υπολείπονταν, τότε επιβαλλόταν φόρος με συντελεστή 10% επί της διαφοράς (IOBE, 2018).

Με τη μεταρρύθμιση του 2011, υπήρξε μείωση του αφορολόγητου εισοδήματος από €12.000 σε €5.000, ενώ για νέους έως 30 ετών, συνταξιούχους άνω των 65 ετών και για άτομα με ειδικές ανάγκες το αφορολόγητο ορίστηκε στα €9.000. Οι φορολογικές κλίμακες μειώθηκαν από εννιά σε οκτώ, με το χαμηλότερο κλιμάκιο (€5.001-€12.000) να έχει συντελεστή 10% (Ν. 4024/2011). Επιπλέον, καθιερώθηκε ειδική εισφορά αλληλεγγύης για ατομικά εισοδήματα ανώτερα των €12.000 (Ν. 3986/2011). Παράλληλα, σημειώθηκε αύξηση των τεκμηρίων διαβίωσης σε ποσοστό 30% (κατά μέσο όρο) για τις κατοικές, και 60% για τα αυτοκίνητα. Για τους ελεύθερους επαγγελματίες, ορίστηκε τέλος επιτηδεύματος ανεξάρτητα από το ατομικό τους εισόδημα (Ν. 3986/2011).

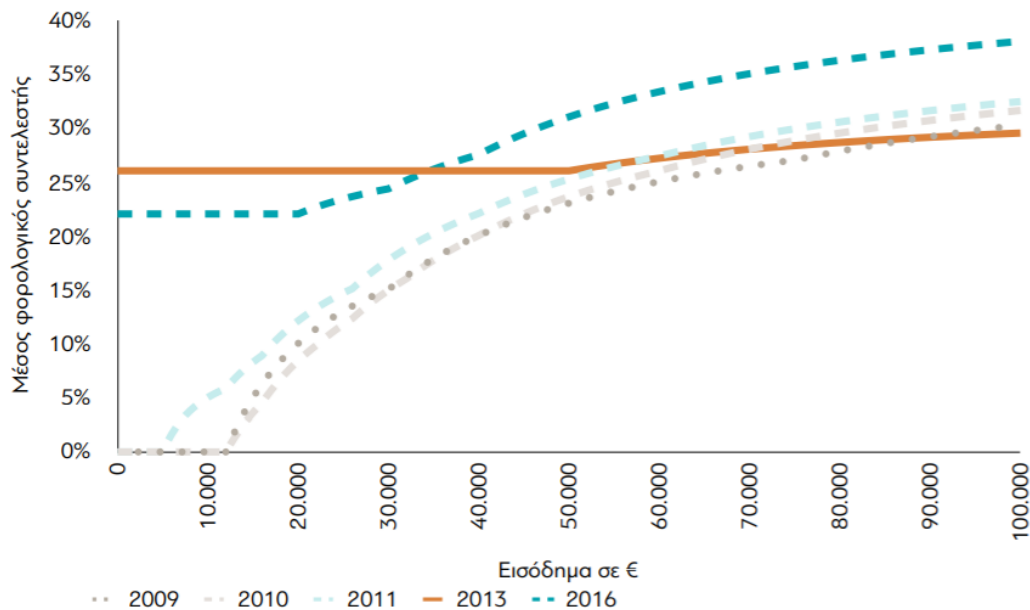
Το 2013, το αφορολόγητο εισόδημα καταργήθηκε εντελώς και αντικαταστάθηκε από εκπτώσεις φόρου, ενώ οι φορολογικές κλίμακες συμπύχθηκαν από οκτώ σε τρεις και οι συντελεστές άλλαξαν (Ν.4172/2013). Το πρόσθετο αφορολόγητο για τα παιδιά καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από επιδόματα, προϋπόθεση για τη λήψη των οποίων αποτελούν εισοδηματικά κριτήρια. Επιπροσθέτως καταργήθηκαν και πολλές κατηγορίες εσόδων οι οποίες υπόκειντο σε έκπτωση φόρου (Ν.4110/2013). Η μεταρρύθμιση του 2013 προκάλεσε μείωση άνω του 3% του διαθέσιμου εισοδήματος του χαμηλότερου εισοδηματικά δεκατημορίου του πληθυσμού, κυρίως μέσω της κατάργησης του ποσοστού που κατέβαλε μηδενικό φόρο και την αντικατάσταση της φοροαπαλλαγής αυτής με πιστώσεις για την απασχόληση και τις συντάξεις. Τα νοικοκυριά με επικεφαλής αυτοαπασχολούμενους επηρεάστηκαν δυσανάλογα

περισσότερο, με το 60% εξ αυτών να χάνουν τουλάχιστον το 5% του διαθέσιμου εισοδήματός τους, ενώ αντίθετα μόνο το 5% των νοικοκυριών με επικεφαλής μισθωτούς (συνταξιούχους) εμφάνισαν ανάλογες απώλειες (Leventi & Pikos, 2019).

Η μεταρρύθμιση του 2016 μετρίασε ελαφρά μόνο την κατάσταση αυτή, αυξάνοντας το διαθέσιμο εισόδημα του χαμηλότερου δεκατημορίου κατά μόλις 0,5%. Στη μεταρρύθμιση του 2016, την πλειοψηφία των ‘κερδισμένων’ αποτέλεσε η ομάδα των αυτοαπασχολούμενων, οι οποίοι ήταν οι ‘χαμένοι’ της μεταρρύθμισης του 2013. Με την μεταρρύθμιση του 2016 υπήρξε ωστόσο αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών για τους ελεύθερους επαγγελματίες σε 14% για τα πρώτα δύο έτη ασφάλισης, 17% για τα επόμενα τρία έτη και 20% μετά το πέμπτο έτος (Ν. 4387/2016). Επίσης γενικά σημειώθηκε αύξηση της ασφαλιστικής εισφοράς υγειονομικής περίθαλψης σε ποσοστό 6,95% επί του ασφαλιστέου εισοδήματος (Ν.4387/2016). Οι κλίμακες και οι συντελεστές άλλαξαν, προκειμένου να αυξήσουν τα έσοδα. Η επιβάρυνση στα ατομικά εισοδήματα ως €20.000 παρέμεινε αμετάβλητη, αλλά για τις υψηλότερες κλίμακες, με τους νέους συντελεστές η φορολογική επιβάρυνση αυξήθηκε σε ποσοστό 16% (κατά μέσο όρο).

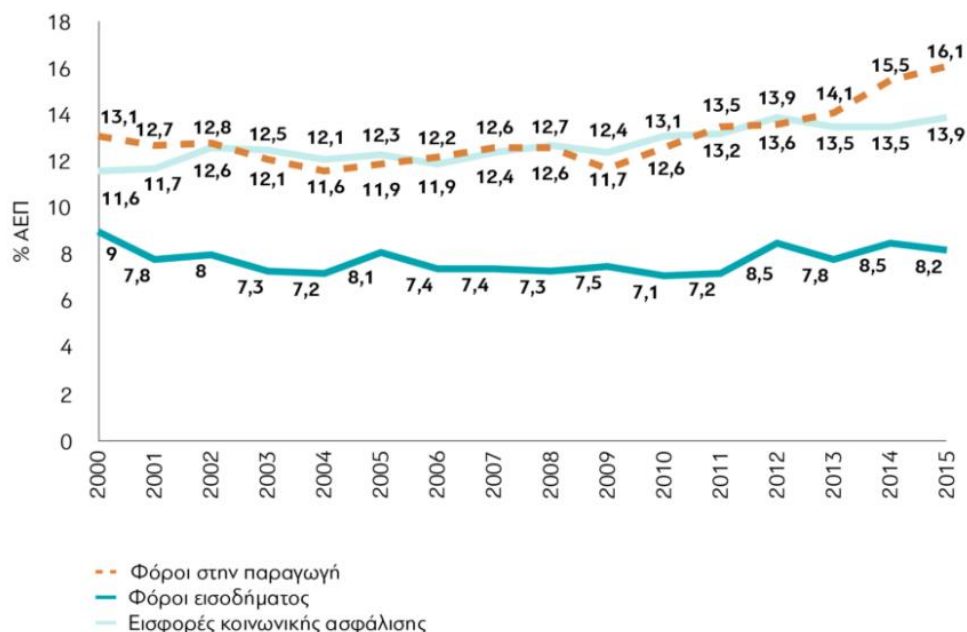

Εικόνα 7: Μέσοι συντελεστές φορολογίας εισοδήματος από μισθούς και συντάξεις 2009-2016 Πηγή: IOBE

Εικόνα 8: Μέσοι συντελεστές φορολογίας φυσικών προσώπων από επιχειρηματική δραστηριότητα, 2009-2016 Πηγή: IOBE

Συνοψίζοντας, κατά τη διάρκεια της κρίσης και έως το 2016 (δηλαδή μέσα σε οκτώ έτη) υπήρξε αύξηση των έκτακτων άμεσων φόρων σε ποσοστό 94%, ενώ τα έσοδα από φόρους στην περιουσία επταπλασιάστηκαν. Οι φόροι στην παραγωγή έφτασαν στο 16,1% του ΑΕΠ το 2015, σε σχέση με το επίπεδο του 12,7%, προ κρίσης. Ο συντελεστής φορολογίας για τις επιχειρήσεις είναι στο 29% σε σχέση με το 22,5% που είναι ο μέσος όρος της ΕΕ, ενώ ο συνολικός φορολογικός συντελεστής με τις ασφαλιστικές εισφορές για τις επιχειρήσεις φτάνει το 50,7% και συγκαταλέγεται επίσης στους υψηλότερους για την Ευρωζώνη (IOBE, 2018).

Εικόνα 9: Φορολογία ως ποσοστό του ΑΕΠ 2000-2015 Πηγή: IOBE, 2018

Η κατανομή των εσόδων από φόρους στην Ελλάδα έχει ως εξής: 21% προέρχεται από φόρους εισοδήματος, 41% από έμμεσους φόρους (όπως ο ΦΠΑ) και 35,2% από ασφαλιστικές εισφορές. Το 88,2% των φορολογουμένων δηλώνει εισοδήματα κάτω των €25.000 σε ετήσια βάση, και αντιστοιχεί στο 32,7% των εσόδων από φόρους, ενώ το υπόλοιπο 11,8% πληρώνει το 67,3% των φόρων. Το 2015, ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων επέφερε έσοδα της τάξης του 5,4%, που αντιστοιχεί στο μισό σχεδόν σε σχέση με άλλες χώρες της ΕΕ. Ο λόγος είναι τα υψηλά ποσοστά φοροδιαφυγής στη χώρα. Το 71% των ελεύθερων επαγγελματιών και το 93% των αγροτών δηλώνουν εισοδήματα χαμηλότερα των €9.000 σε ετήσια βάση.

Φορολογικά μέτρα στην κρίση του COVID-19

Πριν από την έναρξη της παγκόσμιας κρίσης της πανδημίας COVID-19, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα είχαν οδηγήσει σε βελτιωμένη ανταγωνιστικότητα και δημοσιονομική αξιοπιστία, τα οποία είχαν επίσης οδηγήσει στην αύξηση της απασχόλησης και του διαθέσιμου εισοδήματος, ενώ η εμπιστοσύνη στην ελληνική οικονομία είχε αρχίσει να αυξάνεται. Στην εγχώρια οικονομία υπήρξε περιορισμός της ανεργίας μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας, ενίσχυση της κατανάλωσης μέσω μέτρων, όπως ο κατώτατος μισθός και τα οικογενειακά προγράμματα στήριξης και επιπροσθέτως υπήρξε και συνολική μείωση της φτώχειας. Στις διεθνείς αγορές, οι οίκοι αξιολόγησης είχαν αναβαθμίσει την πιστοληπτική ικανότητα και τις προοπτικές της Ελλάδας και η χώρα επέστρεψε με επιτυχία στις

διεθνείς αγορές ομολόγων. Το εξωτερικό σοκ από την παγκόσμια πανδημία του ιού μεγάλο μέρος της παραγωγικής και εμπορικής δραστηριότητας της χώρας, ενώ και ο τουρισμός υπονομεύθηκε από τις ταξιδιωτικές απαγορεύσεις και το κλίμα γενικότερης αβεβαιότητας. Τα παραπάνω οδήγησαν σε μεγάλες μειώσεις των εξαγωγών, σε απώλεια εισοδημάτων και σε γενική αποκλιμάκωση των κερδών απασχόλησης που είχαν σημειωθεί τα προηγούμενα έτη (OECD, 2020).

Το πρώτο lockdown έπληξε δυσανάλογα τους εργαζόμενους, με μεγαλύτερο αντίκτυπο στους εργαζόμενους σε μη τυπική απασχόληση, είτε ήταν προσωρινοί είτε αυτοαπασχολούμενοι, καθώς οι εργαζόμενοι σε τέτοιου είδους συμβάσεις τείνουν να προστατεύονται λιγότερο από συστήματα διατήρησης θέσεων εργασίας και επιδόματα ανεργίας. Η αύξηση της ανεργίας ήταν μεγαλύτερη για τους ελεύθερους επαγγελματίες, με καλύτερα αποτελέσματα ωστόσο για εκείνους που διέθεταν υψηλότερα περιθώρια κέρδους και έκαναν χρήση ψηφιακών τεχνολογιών (David, 2021). Οι περισσότερες χώρες, από τις πρώτες κιόλας εβδομάδες της υγειονομικής κρίσης, έλαβαν μέτρα με σκοπό τη βελτίωση της προσβασιμότητας στα μέτρα στήριξης ανεργίας ή έθεσαν σε εφαρμογή μέτρα για την προστασία των θέσεων εργασίας και των εισοδημάτων (ΟΟΣΑ, 2020). Πολλές χώρες προσέφεραν αυξημένη πρόσβαση στα επιδόματα ανεργίας με τη μείωση ή την πλήρη άρση των απαιτήσεων ελάχιστης συνεισφοράς, την παράταση της περιόδου κάλυψης ή την παροχή των επιδομάτων σε ομάδες που προηγουμένως δεν είχαν δικαίωμα σε αυτά. Ενώ τα μέτρα αυτά ωφελούσαν κυρίως τους εργαζόμενους σε σχέσεις πλήρους και μακροχρόνιας απασχόλησης ορισμένες χώρες επέκτειναν προσωρινά τα προνόμια αυτά και σε εργαζόμενους σε προσωρινή και μερική απασχόληση και σε ορισμένες περιπτώσεις και στους ελεύθερους επαγγελματίες.

Και η Ελλάδα έλαβε ένα πλήθος μέτρων για την προστασία των πολιτών από το βάρος της άμεσης και έμμεσης φορολογίας. Μειωμένος συντελεστής ΦΠΑ (6% από 24%) επιβλήθηκε σε όλα τα προϊόντα που είναι απαραίτητα για την προστασία του COVID-, δηλαδή μάσκες και γάντια, αντισηπτικά υγρά και μαντηλάκια και συναφή προϊόντα, καθώς και η αιθανόλη για βιομηχανική ή λιανική χρήση.

Για τις επιχειρήσεις, υπήρξε απαλλαγή του 40% του συνολικού ποσού οφειλής ενοικίων για τους μήνες Μάρτιο και Απρίλιο του 2020, για τους χώρους που

μισθώνουν, εφόσον η λειτουργία της επιχείρησης έχει ανασταλεί ή διακοπεί προσωρινά λόγω των προληπτικών μέτρων για την πανδημία. Η ίδια αρχή ισχύει και για περιπτώσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης κινητών ή ακίνητων περιουσιακών στοιχείων που χρησιμοποιούνται για επιχειρηματικούς σκοπούς. Το τέλος χαρτοσήμου και ο ΦΠΑ επανυπολογίζονται και επιστρέφονται επί του μερικού ποσού που θα καταβληθεί. Παράλληλα, οι ιδιοκτήτες των ανωτέρω ακινήτων δικαιούνται αναστολή τεσσάρων μηνών καταβολής των φορολογικών τους υποχρεώσεων και δόσεων εκκρεμών φόρων

Ένα από τα βασικά μέτρα της ελληνικής κυβέρνησης για τη στήριξη των ελεύθερων επαγγελματιών στη διάρκεια της πανδημίας ήταν η αναβολή των φορολογικών υποχρεώσεων που τους βάρυναν. Η αναβολή της πληρωμής των φόρων βοήθησε τους ελεύθερους επαγγελματίες, οι οποίοι αντιμετώπισαν την περίοδο εκείνη έντονες διαταραχές στις εισοδηματικές τους ροές να διατηρήσουν βιώσιμα επίπεδα ρευστότητας. Αυτή η παραχώρηση επέτρεψε στους ελεύθερους επαγγελματίες να ανακατευθύνουν τα κεφάλαια αυτά στην κάλυψη βασικών εξόδων και να αντιμετωπίσουν τους άμεσους οικονομικούς κινδύνους που προκάλεσε η πανδημία. Σε συνδυασμό με την αναβολή της πληρωμής φόρων, εφαρμόστηκε επίσης προσωρινή αναστολή των φορολογικών ελέγχων. Για τους επαγγελματίες που δραστηριοποιούνταν σε τομείς της οικονομίας που επηρεάστηκαν δυσανάλογα πολύ από την πανδημία και τα περιοριστικά μέτρα, όπως ο τουρισμός, η φιλοξενία και η ψυχαγωγία, εφαρμόστηκαν ειδικά μέτρα φορολογικής ελάφρυνσης για την παροχή στοχευμένης υποστήριξης και τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων σε αυτούς τους τομείς. Η κυβέρνηση παρείχε επιπλέον αποζημίωση 800 ευρώ για όλους τους ελεύθερους επαγγελματίες και αυτοαπασχολούμενους η δραστηριότητα των οποίων επλήγη από τα μέτρα κατά της πανδημίας (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, χ.χ.).

Άλλα μέτρα τα οποία βοήθησαν τους ελεύθερους επιχειρηματίες ήταν οι αποζημιώσεις ειδικού σκοπού, μέσω των οποίων εκταμιεύτηκαν περίπου 500 εκατ. ευρώ σε περισσότερους από 500.000 ελεύθερους επαγγελματίες και μικρές επιχειρήσεις με έως 20 άτομα προσωπικό, η μείωση των ενοικίων, αλλά και τα φορολογικά κίνητρα για τους επιχειρηματίες που ήθελαν να επενδύσουν σε ψηφιακές υποδομές, διευκολύνοντας την ομαλή μετάβαση στην απομακρυσμένη εργασία και τις

διαδικτυακές επιχειρηματικές δραστηριότητες (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, χ.χ.)

Και οι τράπεζες εφάρμοσαν μέτρα υποστήριξης για τις επιχειρήσεις, τους ελεύθερους επαγγελματίες και τα άτομα των οποίων η οικονομική δραστηριότητα αντιμετώπισε δυσχέρειες λόγω της πανδημίας. Το 2020, οι τράπεζες ανέστειλαν την καταβολή των δόσεων του δανειακού κεφαλαίου, για τις επιχειρήσεις που ήταν συνεπείς στις πληρωμές τους έως τον Σεπτέμβριο, ενώ τα μέτρα αυτά επεκτάθηκαν και σε άτομα που πλήττονται οικονομικά από την εξάπλωση του κορωνοϊού, για τη διευκόλυνση της πληρωμής των δόσεων των δανείων τους. Επιπλέον, προβλεπόταν αναστολή τριών μηνών στην πληρωμή των δόσεων των δανείων για εργαζόμενους, ελεύθερους επαγγελματίες και προσωπικές επιχειρήσεις που πλήττονταν από τα μέτρα κατά της πανδημίας (KPMG, 2020).

Εικόνα 10: Επίπεδα του ΑΕΠ στην Ελλάδα και τον ΟΟΣΑ 2019-2022. Πηγή: OECD, 2023

Η Ελλάδα ανέκαμψε δυναμικά από την κρίση του COVID χάρη στα κρατικά μέτρα στήριξης, την αναζωογόνηση του τουρισμού και των εξαγωγών και την εμπιστοσύνη των επενδυτών που στήριξε την ανάκαμψη της ζήτησης και επέστρεψε το ΑΕΠ στα επίπεδα πριν από την κρίση του COVID. Συνεχιζόμενες νομοθετικές μεταρρυθμίσεις βελτιώνουν συνεχώς το επιχειρηματικό περιβάλλον και συμβάλλουν στην προσέλκυση αυξανόμενων άμεσων ξένων επενδύσεων (OECD, 2023).

Ο τραπεζικός δανεισμός προς τις επιχειρήσεις έχει αρχίσει να αυξάνεται, κάνοντας σημαντικά βήματα για την ανανέωση του ιδιωτικού κεφαλαίου, ενώ και η υγεία των τραπεζών βελτιώνεται. Για να διατηρηθεί ωστόσο η ανάπτυξη αυτή, θα πρέπει να

αυξηθούν τόσο οι ρυθμοί δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας όσο και οι ξένες επενδύσεις. Η ψηφιοποίηση και η μετάβαση στην πράσινη οικονομία δημιουργούν νέες επενδυτικές ευκαιρίες, ενώ η ταυτόχρονη αύξηση των ξένων επενδύσεων θα μπορούσε να δημιουργήσει ευκαιρίες για τις εγχώριες επιχειρήσεις, ώστε να αυξήσουν την αποδοτικότητά τους και να επεκτείνουν τον ρόλο τους στις αγορές. Διεύρυνση του ρόλου των μεσαίων και μεγαλύτερων επιχειρήσεων και ενίσχυση της ικανότητας διαχείρισης θα βοηθήσει την Ελλάδα να αδράξει αυτές τις ευκαιρίες (OECD, 2023).

Κεφάλαιο 4: Νέο Νομοσχέδιο στη Φορολογία των Ελεύθερων Επαγγελματιών

Η επερχόμενη φορολογική μεταρρύθμιση αφορά τους ελεύθερους επαγγελματίες και έχει στόχο την πάταξη της φοροδιαφυγής, για την οποία έγινε λόγος σε προηγούμενο κεφάλαιο. Το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών έχει ανακοινώσει πως το νέο σχέδιο αποσκοπεί στη φορολογική δικαιοσύνη και την εξασφάλιση των απαιτούμενων πόρων για την ενίσχυση της κοινωνικής πολιτικής. Σύμφωνα με τα στοιχεία που είναι διαθέσιμα από την ΑΑΔΕ και το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, ποσοστό 71% των ελεύθερων επαγγελματιών της χώρας δηλώνει εισόδημα μικρότερο από το ύψος του κατώτατου μισθού. Ως αποτέλεσμα, τα έσοδα από τη φορολογία των ελευθέρων επαγγελματιών στην Ελλάδα αποτελούν το 2,1% των κρατικών εσόδων. Σε σχέση με την ΕΕ, όπου ο μέσος όρος φθάνει το 5,2%, το ποσοστό αυτό είναι μικρό, ιδιαίτερα εάν αναλογιστεί κανείς ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες στην Ελλάδα αποτελούν μεγάλο ποσοστό του αριθμού των απασχολούμενων (Lifo, 2023).

Η φορολογία των ελεύθερων επαγγελματιών επί του παρόντος διαμορφώνεται στο 0,8% του ΑΕΠ, σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ που ανέρχεται σε 2,1%. Στόχος της μεταρρύθμισης αποτελεί η άνοδος του ποσοστού στο 1,1% (Business Daily, 2023). Βασικός κανόνας του νέου συστήματος είναι ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι αυτοαπασχολούμενοι δεν θα φορολογούνται πλέον για εισόδημα κατώτερο από εκείνο του μισθωτού που αμείβεται με τον κατώτατο μισθό, και άρα θα δηλώνουν πλέον υποχρεωτικά ως έσοδα ποσά άνω των 10.920 ευρώ/έτος (Lifo, 2023). Προβλέπεται μείωση κατά 50% στο τέλος επιτηδεύματος, άσχετα με το ύψος των εισοδημάτων που δηλώνεται από τον εκάστοτε επιχειρηματία, ενώ θα υπάρχει «μαχητό του τεκμηρίου» με πρόβλεψη για έλεγχο όσων το αμφισβητήσουν (Καθημερινή, 2023). Αυτό σημαίνει ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες έχουν τη δυνατότητα να αμφισβητήσουν το τεκμήριο της ελάχιστης αμοιβής για λόγους πέρα από τους ήδη προβλεπόμενους που καθιστούν το τεκμήριο μαχητό (ασθένεια, ανωτέρα βία, κ.λπ.) με την μόνη προϋπόθεση να διενεργηθεί έλεγχος από τις φορολογικές αρχές, προκειμένου να αποδειχθεί ο ισχυρισμός τους. Περιπτώσεις στις οποίες το τεκμήριο μπορεί να αμφισβητηθεί αποτελούν: α) η άσκηση στρατιωτικών υποχρεώσεων (στους άνδρες), β) η έκτιση ποινής φυλάκισης, γ) νοσηλεία σε νοσοκομείο ή κλινική, δ) αδυναμία άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας λόγω εγκυμοσύνης ή λοχείας με βάση την εργατική νομοθεσία, ε) ζημιές από φυσικές καταστροφές που παρεμποδίζουν την άσκηση της

επαγγελματικής δραστηριότητας, στ) ανάκληση της άδειας λειτουργίας (για τις επιχειρήσεις) ή της άδειας άσκησης επαγγέλματος (για τα άτομα), η) απαγόρευση άσκησης της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής τους δραστηριότητας σε συνέχεια απόφασης δημόσιας αρχής για την προστασία της δημόσιας υγείας ή για το δημόσιο συμφέρον, θ) άλλοι λόγοι ανωτέρας βίας. Για την εφαρμογή των παραπάνω, ο φορολογούμενος υποβάλλει στη φορολογική διοίκηση τα αναγκαία δικαιολογητικά για την απόδειξη των ισχυρισμών του. Παράλληλα, περιορίζονται οι συντελεστές προσαύξησης του τεκμαρτού εισοδήματος για όσους θα φορολογηθούν με βάση τον μέσο όρο του ΚΑΔ (Καθημερινή, 2023).

Στην περίπτωση της νεοσύστατης επιχειρηματικής δραστηριότητας προβλέπονται μειώσεις της ελάχιστης αμοιβής, ώστε να διευκολύνονται οι ελεύθεροι επιχειρηματίες κατά την έναρξη της δραστηριότητάς τους ως εξής: 100% (πλήρης απαλλαγή) για τα 3 πρώτα χρόνια, 67% μείωση για τον 4ο χρόνο και 33% μείωση για τον 5ο χρόνο (Daily, 2023). Ελαφρύνσεις με τη μορφή της μείωσης του τεκμηρίου κατά 50% προβλέπονται επίσης στις εξής περιπτώσεις: άτομα με ποσοστό 67-79%, μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα, γονείς με εξαρτώμενα τέκνα που έχουν νοητική ή σωματική αναπηρία σε ποσοστό 67% και οι πολύτεκνοι γονείς. Στην περίπτωση αναπηρίας σε ποσοστό 80% και πάνω προβλέπεται πλήρης απαλλαγή (Καθημερινή,

Οι παρεμβάσεις για την πάταξη της φοροδιαφυγής θα γίνουν σε διάφορα επίπεδα και θα εφαρμοστούν είτε με νομική ισχύ είτε μέσω διοικητικών ενεργειών. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η υποχρεωτική ανάρτηση των εσόδων και δαπανών των επιχειρηματιών στην πλατφόρμα MyData για το 2024, η απαγόρευση της χρήσης μετρητών στις αγοραπωλησίες ακινήτων, η αύξηση του προστίμου για χρήση μετρητών σε συναλλαγές άνω των 500 ευρώ σε ποσό διπλάσιο της συναλλαγής από επιχειρηματίες και επιτηδευματίες, η ρύθμιση της αγοράς των βραχυχρόνιων μισθώσεων, και η εξάπλωση των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής και τιμολόγησης μέσω: της διασύνδεσης των ταμειακών μηχανών με τα POS, την υποχρέωση για κατοχή συστήματος ηλεκτρονικών πληρωμών (EFT/POS) στους κλάδους που σήμερα δεν έχουν και τα υποχρεωτικά ηλεκτρονικά τιμολόγια εντός του 2024 για τα οποία έχει υποβληθεί σχετικό αίτημα στην Ε.Ε. (Καθημερινή, 2023).

Κεφάλαιο 5: Μεθοδολογία

Σκοποί και Στόχοι της Μελέτης

Πρωταρχικός στόχος της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση της επίδρασης του Ν. 4172/2013 στη φορολογική υποχρέωση των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, με ιδιαίτερη έμφαση στην περίοδο κατά τη διάρκεια αλλά και μετά την πανδημία COVID-19. Εκτός από τα δημογραφικά δεδομένα, η μελέτη εξετάζει τη φορολογική επιβάρυνση, την πολυπλοκότητα των φορολογικών υπολογισμών και την αποτελεσματικότητα των φορολογικών ελαφρύνσεων που παρέχονται κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Επιπλέον, η μελέτη στοχεύει να εντοπίσει πιθανές συσχετίσεις μεταξύ των διάφορων ερευνητικών στοιχείων. Διερευνήθηκαν οι ακόλουθες υποθέσεις:

- ✚ H1: Ο βαθμός στον οποίο έχει αλλάξει η φορολογική επιβάρυνση από τη θέσπιση του Ν. 4172/2013 ποικίλλει ανάλογα με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της επιχείρησης (π.χ. μέγεθος, κλάδος).
- ✚ H2: Το επίπεδο πολυπλοκότητας στους υπολογισμούς φόρων για τις επιχειρήσεις σχετίζεται με τον βαθμό χρησιμοποίησης των φορολογικών ελαφρύνσεων COVID-19.
- ✚ H3: Η αντιληπτή αποτελεσματικότητα των φορολογικών ελαφρύνσεων COVID-19 στη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης σχετίζεται με το επίπεδο στήριξης που έλαβαν οι επιχειρήσεις από κρατικούς μηχανισμούς κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Πληθυσμός Μελέτης

Ο πληθυσμός της μελέτης αποτελείται από επιχειρηματίες, λογιστές και μέλη του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας που έχουν βιώσει τις επιπτώσεις του Ν. 4172/2013 στις επιχειρήσεις τους ή στις επιχειρήσεις εκείνων που συνεργάζονται. Στους συμμετέχοντες παρουσιάστηκε ένα ερωτηματολόγιο μέσω του οποίου τους ζητήθηκε να απαντήσουν στις απόψεις τους σχετικά με τη φορολογική επιβάρυνση, την πολυπλοκότητα των φορολογικών υπολογισμών, την υποστήριξη από τους κρατικούς μηχανισμούς και την αποτελεσματικότητα των φορολογικών ελαφρύνσεων COVID-19 στη διευκόλυνση των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων ή των επιχειρηματικών

δραστηριοτήτων εκείνων που συνεργάζονται στενότερα. Συνολικά 65 άτομα συμμετείχαν στη μελέτη.

Ερευνητικό Εργαλείο

Το ερωτηματολόγιο που σχεδιάστηκε για τη μελέτη αυτή χρησιμεύει στην αξιολόγηση των επιπτώσεων του Ν. 4172/2013 στις ελληνικές επιχειρήσεις, χρησιμοποιώντας μια δομημένη προσέγγιση με ερωτήσεις κλειστού τύπου, χρησιμοποιώντας κυρίως την κλίμακα Likert. Αυτή η μεθοδολογική επιλογή διευκολύνει την ποσοτική αξιολόγηση των αντιλήψεων και των εμπειριών των επαγγελματιών των επιχειρήσεων σχετικά με την επιρροή του νόμου σε διάφορες λειτουργικές και δημοσιονομικές πτυχές.

Αρχικά, οι ερωτώμενοι καλούνται να προσδιορίσουν τον επαγγελματικό τους ρόλο, επιλέγοντας από επιλογές όπως Επιχειρηματίας, Λογιστής ή Μέλος του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΟΕΕ). Κατόπιν αυτού, το ερωτηματολόγιο διερευνά τον κλάδο της επιχείρησης του ερωτώμενου ή αυτούς με τους οποίους συνεργάζεται συχνά, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα από τη Γεωργία και τη Δασοκομία έως πιο εξειδικευμένους τομείς όπως οι Επιστημονικές και Τεχνικές Υπηρεσίες. Αυτό το εύρος εξασφαλίζει μια ολοκληρωμένη κατανόηση του υπό εξέταση επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Οι επόμενες ενότητες του ερωτηματολογίου εμβαθύνουν στις άμεσες επιπτώσεις του Ν. 4172/2013, ξεκινώντας με διερεύνηση των αλλαγών στο ετήσιο εισόδημα από την ψήφιση του νόμου, με επιλογές που αντικατοπτρίζουν πιθανές αυξήσεις, μειώσεις ή σταθερότητα. Επιπλέον, η πολυπλοκότητα των φορολογικών υπολογισμών μετά τον νόμο, η σύγκριση των φορολογικών βαρών πριν και μετά την εισαγωγή του νόμου και άλλες πτυχές, όπως τα αντιληπτά οφέλη του νόμου, η ανάγκη για σημαντικές βελτιώσεις φορολογικής πολιτικής και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζονται λόγω του νόμου.

Το ερωτηματολόγιο διερευνά επίσης τη χρήση και την αποτελεσματικότητα των φορολογικών ελαφρύνσεων που παρέχονται από το κράτος κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 και την ευκολία με την οποία οι επιχειρήσεις προσαρμόστηκαν

στα φορολογικά μέτρα μετά την πανδημία. Τέλος, αξιολογεί τον αντίκτυπο αυτών των φορολογικών μέτρων στην ανάκαμψη των επιχειρήσεων.

Ερευνητική Διαδικασία

Η διανομή των ερωτηματολογίων έγινε μέσω της πλατφόρμας Google Forms κατόπιν δημοσίευσης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Έγινε ενημέρωση των συμμετεχόντων για τον σκοπό της έρευνας με τη διευκρίνιση πως η συμμετοχή τους είναι εθελοντική και ανώνυμη και πως οι απαντήσεις τους θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς.

Στατιστική Επεξεργασία

Η καταχώρηση των δεδομένων έγινε με τη χρήση του προγράμματος Microsoft Excel ενώ η στατιστική επεξεργασία τους έγινε με το στατιστικό πακέτο IBM Statistics SPSS 23.0. Ανάλογα των δεδομένων και τον τρόπο έρευνας διαφέρει ο τρόπος επεξεργασίας των στοιχείων. Αρχικά, αναλύθηκαν οι συχνότητες εμφάνισης των χαρακτηριστικών. Όλες οι μεταβλητές είναι ποιοτικές μεταβλητές. Πρωτίστως, παρουσιάστηκαν πίνακες συχνοτήτων και διαγράμματα για το εκάστοτε ερώτημα, προκειμένου να αποκτήσουμε μία γενική εικόνα των χαρακτηριστικών του δείγματος. Επιπροσθέτως, σχολιάστηκε η επικρατούσα τιμή των μεταβλητών. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκαν διαφορές μεταξύ των μεταβλητών μέσω του ελέγχου ANOVA για μεταβλητές που ήταν πάνω από δύο κατηγορίες. Για τη συσχέτιση μεταξύ των ιεραρχικών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε ο μη παραμετρικός συντελεστής συσχέτισης Spearman, διότι οι ιεραρχικές μεταβλητές δεν πληρούν την προϋπόθεση της κανονικότητας. Από τα αποτελέσματα παρουσιάζονται μόνο στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις. Τα αποτελέσματα που αξιολογήθηκαν ως στατιστικά σημαντικά είχαν $P\text{-value} < 0,05$ (βαθμός βεβαιότητας 95%) ή $P\text{-value} < 0,01$ (βαθμός βεβαιότητας 99%).

Κεφάλαιο 6: Αποτελέσματα

Ανάλυση πινάκων συχνοτήτων

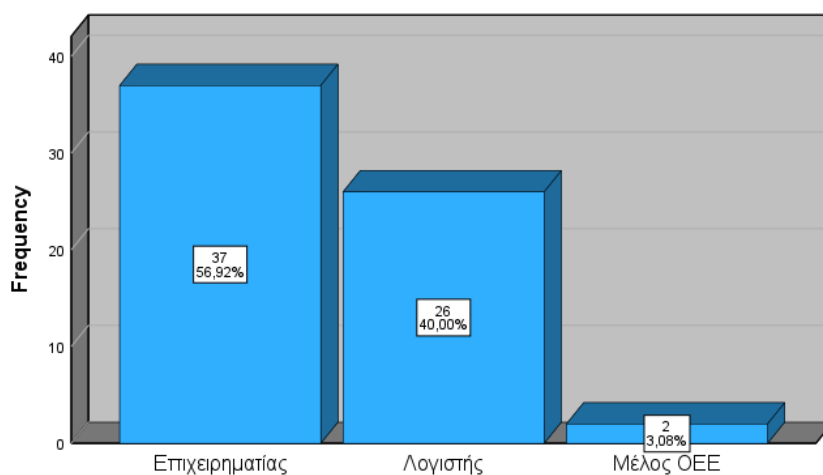
Σε ό,τι αφορά την ιδιότητα των συμμετεχόντων, η πλειοψηφία αποτελείται από επιχειρηματίες, οι οποίοι ανέρχονται στο 56,9% με 37 άτομα. Οι λογιστές αποτελούν το 40,0% του δείγματος, με 26 άτομα. Τα μέλη του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΟΕΕ) είναι η μικρότερη ομάδα, καθώς αποτελούν μόλις το 3,1% με 2 άτομα.

1.Επιλέξτε τον ρόλο σας:

Επιχειρηματίας		
Λογιστής		
Μέλος ΟΕΕ		

Πίνακας 1

1.Επιλέξτε τον ρόλο σας:

1.Επιλέξτε τον ρόλο σας:

Διάγραμμα 1

Σε ό,τι αφορά τον κλάδο στον οποίο ανήκουν οι ελεύθεροι επιχειρηματίες για τους οποίους γίνεται λόγος στην έρευνα, το 13,8% (9 άτομα) δραστηριοποιείται στον κλάδο

της γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας, ενώ ισόποσο ποσοστό 13,8% (9 άτομα) είναι ενεργό και στον κλάδο των επικοινωνιών. Ο κατασκευαστικός κλάδος και οι υπηρεσίες φιλοξενίας και εστίασης ακολουθούν με 12,3% (8 άτομα) για τον καθένα. Τα ποσοστά για τον κλάδο της βιομηχανίας και το λιανικό και χονδρικό εμπόριο είναι 9,2% (6 άτομα) και 10,8% (7 άτομα) αντίστοιχα. Οι μεταφορές έχουν επίσης ποσοστό 10,8% (7 άτομα). Οι επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες αντιπροσωπεύονται από το 7,7% (5 άτομα) του δείγματος. Τέλος, οι χρηματοοικονομικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες και η υγειονομική περίθαλψη και η κοινωνική βοήθεια αντιστοιχούν σε 4,6% (3 άτομα) για τον κάθε κλάδο. Η ποικιλία των κλάδων που εκπροσωπούνται στο δείγμα είναι σημαντική και παρέχει μια ευρεία οπτική για την εκτίμηση των επιπτώσεων του νόμου 4172/2013 σε διάφορους οικονομικούς τομείς.

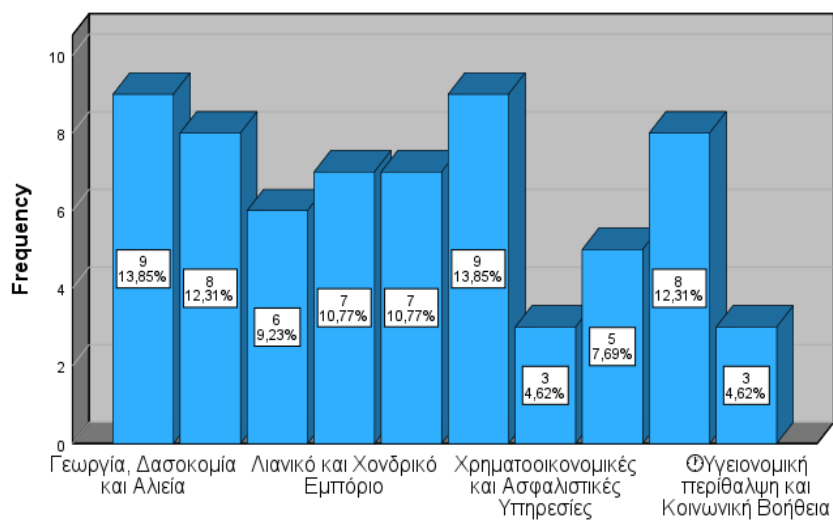
**2.Επιλέξτε τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείστε
εσείς ή οι περισσότεροι ελεύθεροι επιχειρηματίες
που έχετε συνεργαστεί:**

Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία		
Κατασκευαστικός Κλάδος		
Βιομηχανία		
Λιανικό και Χονδρικό Εμπόριο		
Μεταφορές		
Επικοινωνίες		
Χρηματοοικονομικές και Ασφαλιστικές Υπηρεσίες		
Επιστημονικές και Τεχνικές Υπηρεσίες		

Υπηρεσίες φιλοξενίας και εστίασης		
Υγειονομική περίθαλψη και Κοινωνική Βοήθεια		

Πίνακας 2

2.Επιλέξτε τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιήστε εσείς ή οι περισσότεροι ελεύθεροι επιχειρηματίες που έχετε συνεργαστεί:

2.Επιλέξτε τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιήστε εσείς ή οι ...

Διάγραμμα 2

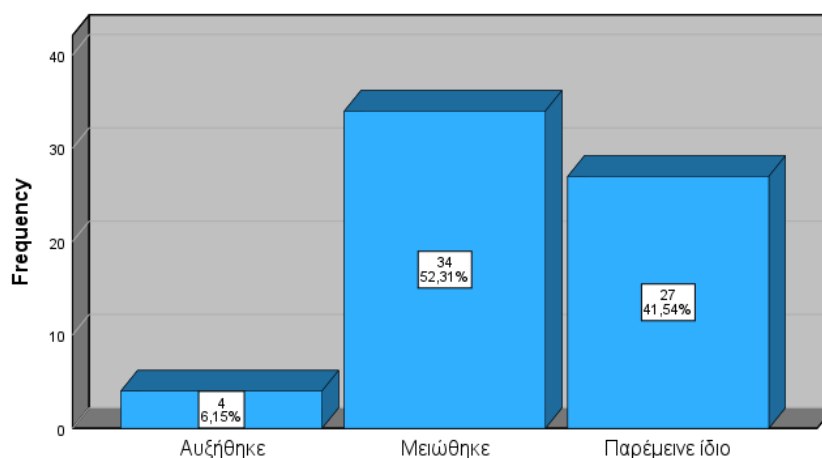
3. Έχει αυξηθεί, μειωθεί ή παρέμεινε το ίδιο το μέσο ετήσιο εισόδημα σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα από την εισαγωγή του Ν. 4172/2013;

Αυξήθηκε		
Μειώθηκε		
Παρέμεινε ίδιο		

Πίνακας 3

3. Έχει αυξηθεί, μειωθεί ή παρέμεινε το μέσο ετήσιο εισόδημα σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα από την εισαγωγή του Ν. 4172/2013;

3. Έχει αυξηθεί, μειωθεί ή παρέμεινε το μέσο ετήσιο εισόδημα σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα από την ...

Διάγραμμα 3

Σε ό,τι αφορά τις επιδράσεις της εισαγωγής του Νόμου 4172/2013 στο μέσο ετήσιο εισόδημα, το 6,2% (4 άτομα), ανέφερε ότι το εισόδημά τους αυξήθηκε μετά την εισαγωγή του νόμου. Περισσότεροι από το μισό του δείγματος, με ποσοστό 52,3% (34 άτομα), είχαν μείωση στο εισόδημά τους. Το 41,5% (27 άτομα) των συμμετεχόντων δήλωσε ότι το εισόδημά τους παρέμεινε ίδιο. Οι απαντήσεις υποδηλώνουν ότι η εισαγωγή του Νόμου 4172/2013 είχε αρνητικό αντίκτυπο στο εισόδημα των περισσότερων επαγγελματιών στο δείγμα, με την πλειονότητα να αναφέρουν μείωση παρά αύξηση στο εισόδημά τους.

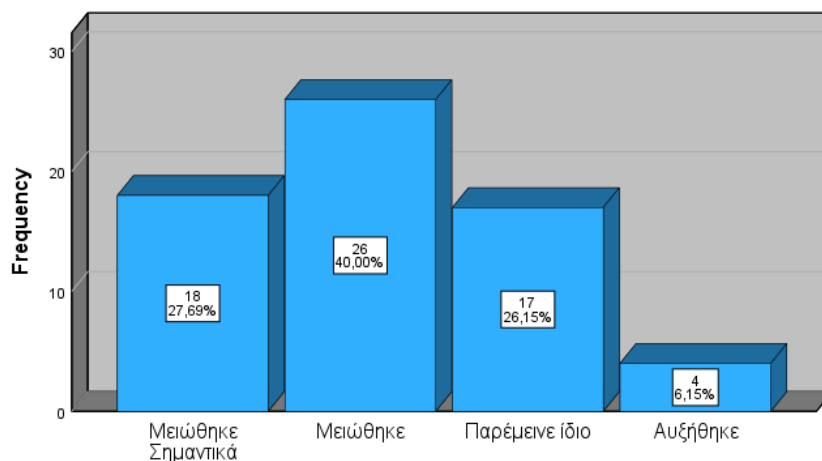
4. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε τη μεταβολή της υποχρέωσης φόρου εισοδήματος της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα από την εισαγωγή του Ν. 4172/2013.

Μειώθηκε Σημαντικά		
Μειώθηκε		

Παρέμεινε ίδιο		
Αυξήθηκε		

Πίνακας 4

4. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε τη μεταβολή της υποχρέωσης φόρου εισοδήματος της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα από την εισαγωγή του Ν. 4172/2013.

4. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε τη μεταβολή της ...

Διάγραμμα 4

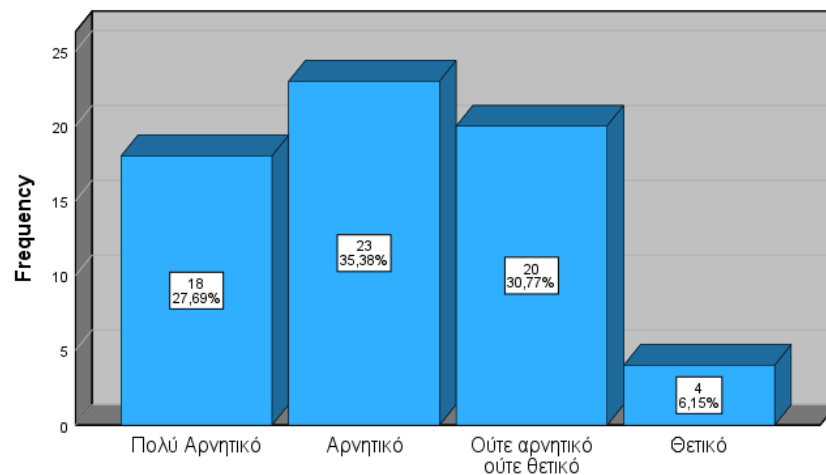
Σε ό,τι αφορά την εκτίμηση της μεταβολής της φορολογικής υποχρέωσης εισοδήματος μετά την εισαγωγή του Νόμου 4172/2013, το 27,7% (18 άτομα) του δείγματος ανέφερε ότι η υποχρέωση φόρου εισοδήματος μειώθηκε σημαντικά, ενώ το 40,0% (26 άτομα) των απαντήσεων υποδηλώνει μια απλή μείωση. Το 26,2% (17 άτομα) του δείγματος εκτίμησε ότι η υποχρέωση φόρου παρέμεινε ίδια, και τέλος, μια μικρή μερίδα του δείγματος, το 6,2% (4 άτομα), βαθμολόγησε ότι η φορολογική τους υποχρέωση αυξήθηκε. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων βίωσε μείωση στη φορολογική τους υποχρέωση από την εφαρμογή του νόμου, με σημαντικό ποσοστό να αναφέρει σημαντική μείωση.

5. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε τη συνολική επίδραση του Ν. 4172/2013 στη φορολογική υποχρέωση της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα.

Πολύ Αρνητικό		
Αρνητικό		
Ούτε αρνητικό ούτε θετικό		
Θετικό		

Πίνακας 5

5. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε τη συνολική επίδραση του Ν. 4172/2013 στη φορολογική υποχρέωση της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα.

5. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε τη συνολική επίδραση...

Διάγραμμα 5

Σε ό,τι αφορά τη συνολική επίδραση του Νόμου 4172/2013 στη φορολογική υποχρέωση, το 27,7% (18 άτομα) των ερωτηθέντων αξιολογεί την επίδραση ως πολύ αρνητική, ενώ το 35,4% (23 άτομα) την βαθμολογεί ως αρνητική. Το 30,8% (20 άτομα), απάντησαν ότι η επίδραση ήταν ούτε αρνητική ούτε θετική και μικρό ποσοστό, το 6,2% (4 άτομα), αξιολογεί την επίδραση ως θετική. Η πλειονότητα των ερωτηθέντων έχει

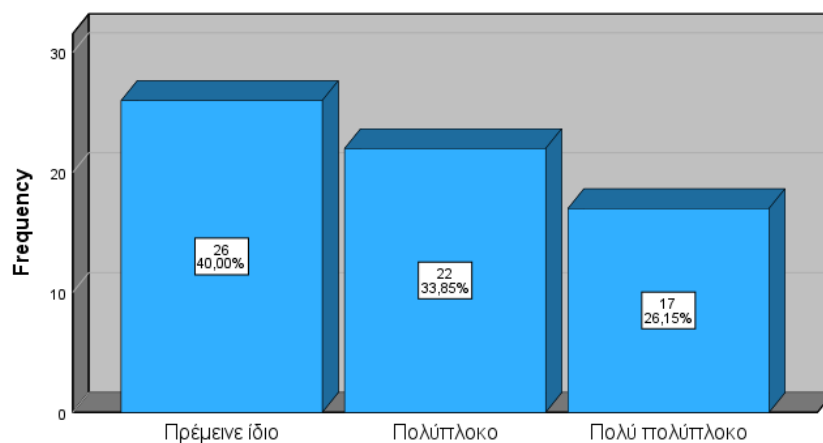
αρνητική άποψη για την επίδραση του Νόμου 4172/2013 στη φορολογική υποχρέωση της επιχείρησής τους ή των ελεύθερων επαγγελματιών με τους οποίους συνεργάζονται.

6. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε την αλλαγή στην πολυπλοκότητα των φορολογικών υπολογισμών για την επιχείρησή σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα από την εφαρμογή του Ν. 4172/2013.

Παρέμεινε ίδιο		
Πολύπλοκο		
Πολύ πολύπλοκο		

Πίνακας 6

6. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε την αλλαγή στην πολυπλοκότητα των φορολογικών υπολογισμών για την επιχείρησή σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα από την εφαρμογή του Ν. 4172/2013.

6. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε την αλλαγή στην πολυπλοκότητα των φορολογικών υπολογισμών για την επιχείρησή σας...

Διάγραμμα 6

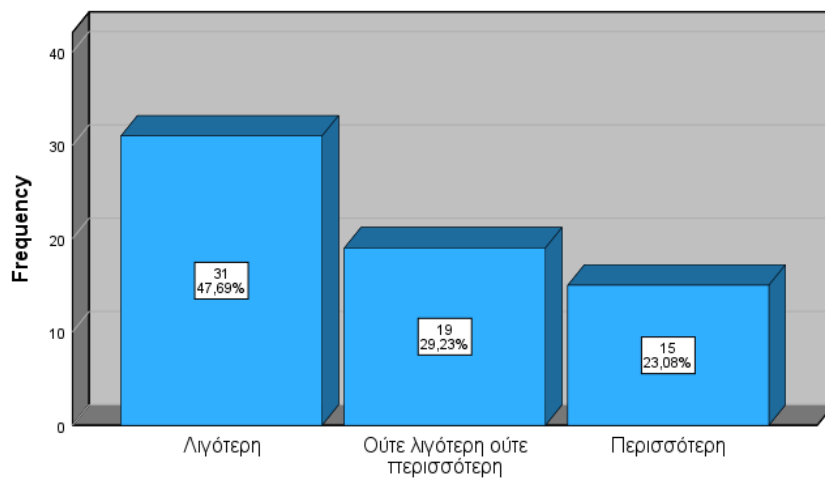
Σε ό,τι αφορά την αλλαγή στην πολυπλοκότητα των φορολογικών υπολογισμών μετά την εφαρμογή του Νόμου 4172/2013, το 40,0% (26 άτομα) των ερωτηθέντων βαθμολογεί ότι η πολυπλοκότητα παρέμεινε ίδια, ενώ το 33,8% (22 άτομα) των απαντήσεων υποδηλώνει ότι έγινε πολύπλοκο. Ένα ακόμη σημαντικό ποσοστό, το 26,2% (17 άτομα), εκτιμά ότι η πολυπλοκότητα των υπολογισμών μετατράπηκε σε ιδιαίτερος πολύπλοκη. Αυτές οι απαντήσεις δείχνουν ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η πολυπλοκότητα των φορολογικών υπολογισμών είτε παρέμεινε ίδια είτε αυξήθηκε μετά την εφαρμογή του νόμου. Συνολικά, ένα σημαντικό ποσοστό βρίσκει ότι οι φορολογικοί υπολογισμοί έχουν γίνει πιο σύνθετοι.

7. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, συγκρίνετε τη φορολογική επιβάρυνση της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών πριν και μετά την εισαγωγή του Ν. 4172/2013.

Λιγότερη		
Ούτε λιγότερη ούτε περισσότερη		
Περισσότερη		

Πίνακας 7

7. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, συγκρίνετε τη φορολογική επιβάρυνση της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών πριν και μετά την εισαγωγή του Ν. 4172/2013.

7. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, συγκρίνετε τη φορολογική ...

Διάγραμμα 7

Σε ό,τι αφορά τη σύγκριση της φορολογικής επιβάρυνσης πριν και μετά την εισαγωγή του Νόμου 4172/2013, το 47,7% (31 άτομα) έκρινε ότι η φορολογική επιβάρυνση είναι λιγότερη, ενώ το 29,2% (19 άτομα) απάντησε ότι η επιβάρυνση είναι ούτε λιγότερη ούτε περισσότερη. Το 23,1% (15 άτομα) των ερωτηθέντων βαθμολόγησε τη φορολογική επιβάρυνση ως περισσότερη μετά την εισαγωγή του νόμου. Αυτά τα στοιχεία δείχνουν ότι σχεδόν οι μισοί του δείγματος αισθάνονται ότι η φορολογική επιβάρυνση μειώθηκε μετά την εισαγωγή του νόμου, ενώ ένα σημαντικό μέρος των ερωτηθέντων βλέπει λίγη ή καμία αλλαγή. Ωστόσο, ένα σεβαστό ποσοστό αντιμετωπίζει αυξημένη φορολογική επιβάρυνση.

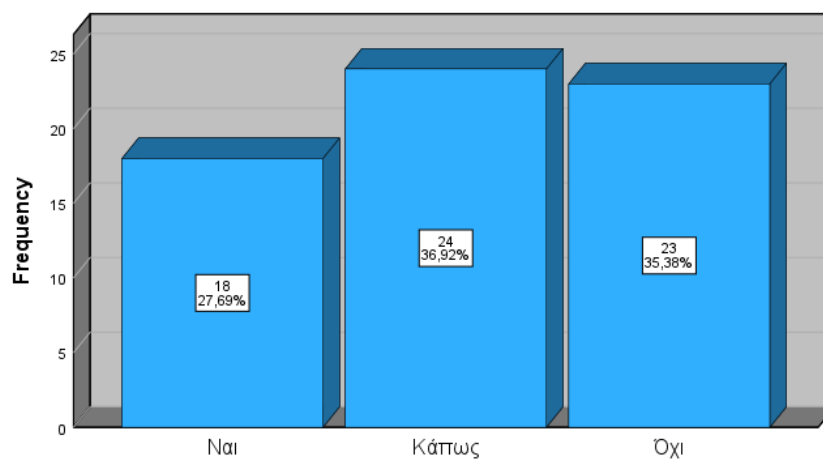
8. Πιστεύετε ότι ο νόμος 4172/2013 ήταν επωφελής για τους ελεύθερους επαγγελματίες που συνεργάζεστε στενότερα;

Ναι		

Κάπως		
Όχι		

Πίνακας 8

8.Πιστεύετε ότι ο νόμος 4172/2013 ήταν επωφελής για τους ελεύθερους επαγγελματίες που συνεργάζεστε στενότερα;

8.Πιστεύετε ότι ο νόμος 4172/2013 ήταν επωφελής για τους ελεύθερους επαγγελματίες που συνεργάζεστε στενότερα;

Διάγραμμα 8

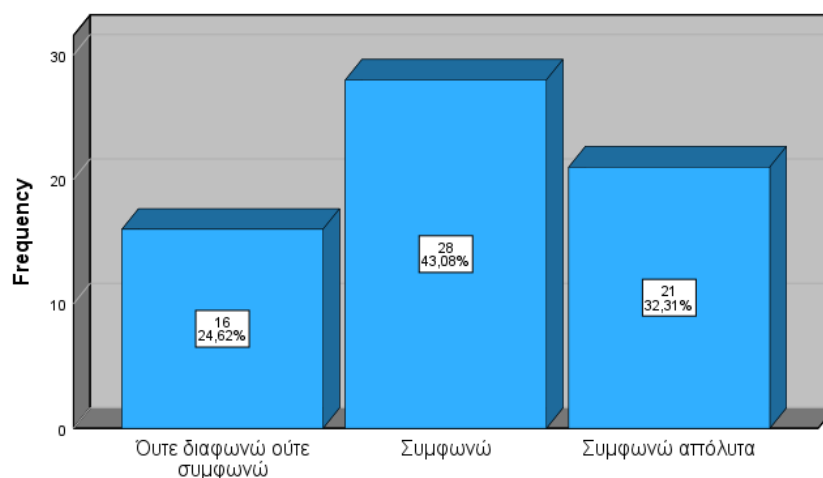
Σε ό,τι αφορά την άποψη των συμμετεχόντων για το εάν ο νόμος 4172/2013 ήταν επωφελής για τους ελεύθερους επαγγελματίες με τους οποίους συνεργάζονται, το 27,7% (18 άτομα) απάντησε πως ναι, εκτιμώντας ότι ο νόμος ήταν επωφελής. Ένα ποσοστό 36,9% (24 άτομα) των ερωτηθέντων πιστεύει ότι ο νόμος ήταν κάπως επωφελής, δηλαδή έχει ορισμένα θετικά στοιχεία αλλά όχι όλα. Το 35,4% (23 άτομα) του δείγματος έχει την άποψη ότι ο νόμος δεν ήταν επωφελής. Τα δεδομένα δείχνουν μια σχεδόν ισομερή διαίρεση μεταξύ των συμμετεχόντων στο εάν ο νόμος 4172/2013 είχε θετικές επιπτώσεις για τους ελεύθερους επαγγελματίες, με μια ελαφρά τάση προς τις απαντήσεις που δεν τον θεωρούν ολοκληρωτικά επωφελή.

9.Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, υποδείξτε τη συμφωνία σας με τη δήλωση: «Υπάρχει ανάγκη για σημαντικές βελτιώσεις στην τρέχουσα φορολογική πολιτική».

Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ		
Συμφωνώ		
Συμφωνώ απόλυτα		

Πίνακας 9

9. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, υποδείξτε τη συμφωνία σας με τη δήλωση: «Υπάρχει ανάγκη για σημαντικές βελτιώσεις στην τρέχουσα φορολογική πολιτική».

9. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, υποδείξτε τη συμφωνία σας με τη ...

Διάγραμμα 9

Σε ό,τι αφορά τη συμφωνία με τη δήλωση ότι υπάρχει ανάγκη για σημαντικές βελτιώσεις στην τρέχουσα φορολογική πολιτική, το 24,6% (16 άτομα) του δείγματος δήλωσε ότι ούτε διαφωνεί ούτε συμφωνεί με την παραπάνω δήλωση, ενώ το 43,1% (28 άτομα) συμφωνεί και το 32,3% (21 άτομα) συμφωνεί απόλυτα με την ανάγκη για σημαντικές βελτιώσεις στη φορολογική πολιτική. Τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν ότι μια μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων συμφωνεί με την άποψη ότι η τρέχουσα φορολογική πολιτική χρειάζεται σημαντικές βελτιώσεις, με περισσότερα από τρία στα τέσσερα άτομα να εκφράζουν συμφωνία σε κάποιο βαθμό.

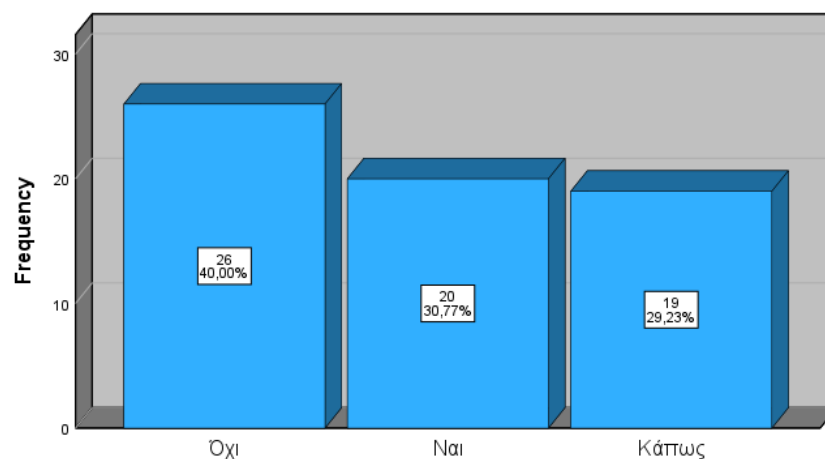

10.Από την εισαγωγή του Ν. 4172/2013, η επιχείρησή σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα έχει αντιμετωπίσει πρόσθετες προκλήσεις φορολογικά;

Ναι		
Κάπως		

Πίνακας 10

10.Από την εισαγωγή του Ν. 4172/2013, η επιχείρησή σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα έχει αντιμετωπίσει πρόσθετες προκλήσεις φορολογικά;

10.Από την εισαγωγή του Ν. 4172/2013, η επιχείρησή σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα έχει ...

Διάγραμμα 10

Σε σχέση με το εάν η επιχείρηση των συμμετεχόντων ή των ελεύθερων επαγγελματιών με τους οποίους συνεργάζονται έχει αντιμετωπίσει πρόσθετες φορολογικές προκλήσεις από την εισαγωγή του Νόμου 4172/2013, το 40,0% (26 άτομα) του δείγματος απάντησε όχι, το 30,8% (20 άτομα) απάντησε ναι, υποδηλώνοντας ότι έχουν αντιμετωπίσει πρόσθετες φορολογικές προκλήσεις, ενώ το 29,2% (19 άτομα) απάντησε κάπως, που

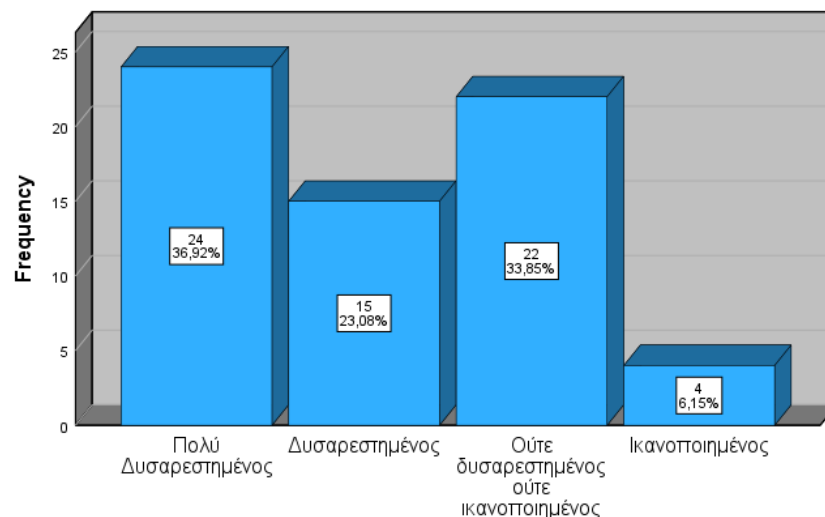
υποδηλώνει μια μετριοπαθή επίπτωση των προκλήσεων. Αυτά τα στοιχεία δείχνουν ότι οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες δεν έχουν βιώσει πρόσθετες προκλήσεις από την εφαρμογή του νόμου.

11. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, υποδείξτε τη συνολική σας ικανοποίηση από τον αντίκτυπο του Ν. 4172/2013 στην επιχείρησή σας που συνεργάζεστε στενότερα.

Πολύ Δυσανεστημένος		
Δυσανεστημένος		
Ούτε δυσανεστημένος ούτε ικανοποιημένος		
Ικανοποιημένος		

Πίνακας 11

11. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, υποδείξτε τη συνολική σας ικανοποίηση από τον αντίκτυπο του Ν. 4172/2013 στην επιχείρησή σας που συνεργάζεστε στενότερα.

Διάγραμμα 11

Σε ό,τι αφορά την ικανοποίηση των συμμετεχόντων από τον αντίκτυπο του Νόμου 4172/2013 στην επιχείρηση με την οποία συνεργάζονται πιο στενά, το 36,9% (24

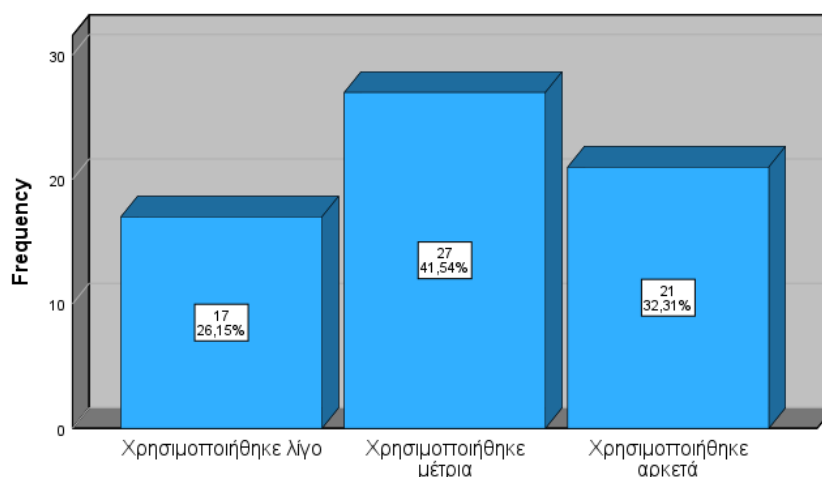
άτομα) των ερωτηθέντων δήλωσαν πολύ δυσαρεστημένοι με τον αντίκτυπο του νόμου, ενώ το 23,1% (15 άτομα) δήλωσαν απλά δυσαρεστημένοι. Το 33,8% (22 άτομα) του δείγματος βρίσκεται στη μέση, απαντώντας ότι είναι ούτε δυσαρεστημένοι ούτε ικανοποιημένοι και μια μικρή μερίδα, το 6,2% (4 άτομα), δήλωσαν ικανοποιημένοι. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι μια σημαντική πλειοψηφία των συμμετεχόντων εκφράζει απογοήτευση με τον αντίκτυπο του Νόμου 4172/2013, με το ποσοστό των δυσαρεστημένων να ξεπερνά το 60%. Μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό των ερωτηθέντων δηλώνει ικανοποίηση από τις φορολογικές αλλαγές που επέφερε ο Νόμος 4172/2013.

12.Πόσο χρησιμοποίησε η επιχείρησή σας ή η επιχείρηση που συνεργάζεστε στενότερα τις φορολογικές ελαφρύνσεις που παρείχε το κράτος

Χρησιμοποιήθηκε λίγο		
Χρησιμοποιήθηκε μέτρια		
Χρησιμοποιήθηκε αρκετά		

Πίνακας 12

12.Πόσο χρησιμοποίησε η επιχείρησή σας ή η επιχείρηση που συνεργάζεστε στενότερα τις φορολογικές ελαφρύνσεις που παρήχε το κράτος ;

12.Πόσο χρησιμοποίησε η επιχείρησή σας ή η επιχείρηση που ...

Διάγραμμα 12

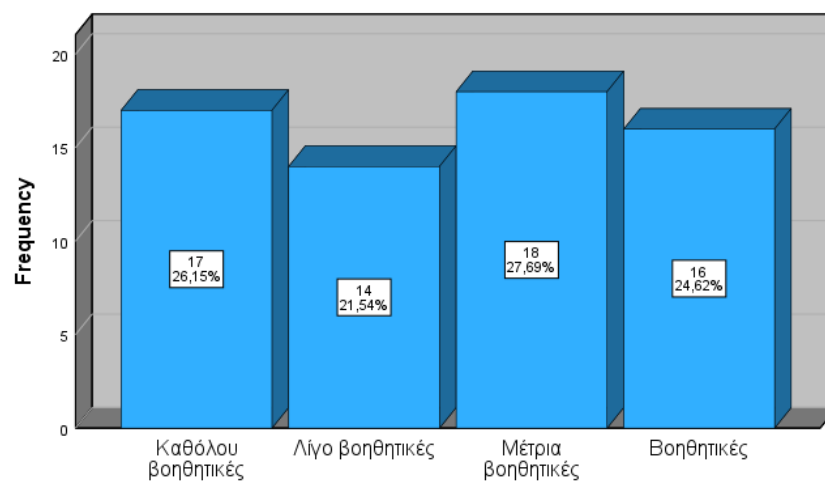
Σε σχέση με τον βαθμό χρήσης των φορολογικών ελαφρύνσεων που παρείχε το κράτος, το 26,2% (17 άτομα) του δείγματος δήλωσε ότι χρησιμοποιήθηκαν λίγο οι διαθέσιμες φορολογικές ελαφρύνσεις, ενώ το 41,5% (27 άτομα) ανέφερε ότι χρησιμοποιήθηκαν μέτρια, ενώ το 32,3% (21 άτομα) των ερωτηθέντων επεσήμανε ότι χρησιμοποιήθηκαν αρκετά. Φαίνεται ότι η πλειοψηφία των επιχειρήσεων στο δείγμα κάνει χρήση των φορολογικών ελαφρύνσεων που προσφέρει το κράτος σε κάποιο βαθμό, με ένα σημαντικό μέρος να δηλώνει μέτρια έως αρκετή χρήση.

13.Πόσο βοηθητικές ήταν οι φορολογικές ελαφρύνσεις για τον COVID-19 για την επιχείρησή σας και την οικονομία

Καθόλου βοηθητικές		
Λίγο βοηθητικές		
Μέτρια βοηθητικές		
Βοηθητικές		

Πίνακας 13

13.Πόσο βοηθητικές ήταν οι φορολογικές ελαφρύνσεις για τον COVID-19 για την επιχείρησή σας και την οικονομία

13.Πόσο βοηθητικές ήταν οι φορολογικές ελαφρύνσεις για τον COVID-1...

Διάγραμμα 13

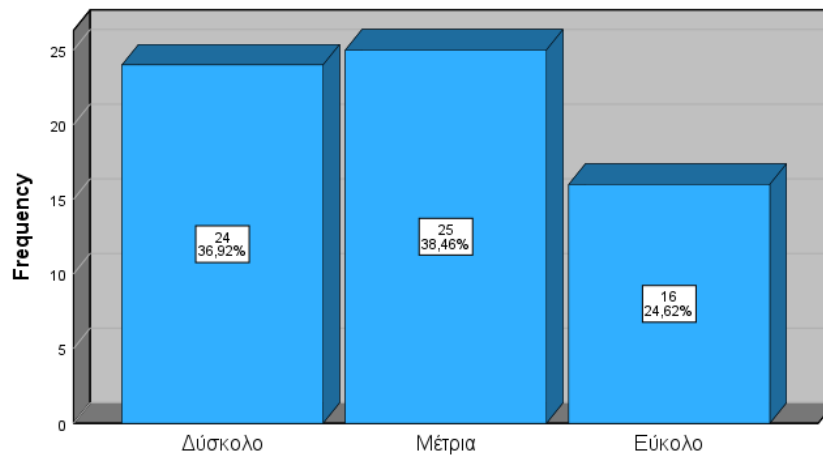
Όσον αφορά την αξιολόγηση της ωφελιμότητας των φορολογικών ελαφρύνσεων εξαιτίας του COVID-19 για την επιχείρηση των συμμετεχόντων και γενικότερα για την οικονομία, το 26,2% (17 άτομα) του δείγματος θεωρεί τις φορολογικές ελαφρύνσεις καθόλου βοηθητικές, ενώ το 21,5% (14 άτομα) τις βρίσκει λίγο βοηθητικές. Το 27,7% (18 άτομα) των συμμετεχόντων αξιολογεί την ωφελιμότητα ως μέτρια και το 24,6% (16 άτομα) τις θεωρεί απλώς βοηθητικές. Γίνεται σαφές ότι υπάρχει μια σχετικά ισομερής κατανομή των απόψεων σχετικά με την ωφελιμότητα των φορολογικών ελαφρύνσεων που σχετίζονται με τον COVID-19, με το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων να κατατάσσει την ωφελιμότητα αυτών των μέτρων στο μέτριο βαθμό.

14.Πόσο εύκολο ήταν για την επιχείρησή σας ή για την επιχείρηση που συνεργάζεστε στενότερα να προσαρμοστεί στα φορολογικά μέτρα;

Δύσκολο		
Μέτρια		
Εύκολο		

Πίνακας 14

14. 14.Πόσο εύκολο ήταν για την επιχείρησή σας ή για την επιχείρηση που συνεργάζεστε στενότερα να προσαρμοστεί στα φορολογικά μέτρα

14. 14.Πόσο εύκολο ήταν για την επιχείρησή σας ή για την επιχείρηση που συνεργάζεστε στενότερα να προσαρμοστεί στα φορολογικά μέτρα

Διάγραμμα 14

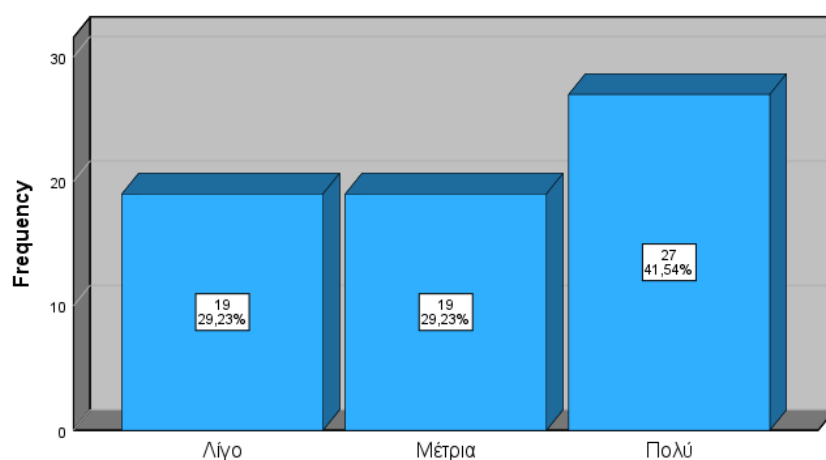
Σχετικά με το πόσο εύκολο ήταν για την επιχείρηση των συμμετεχόντων ή για την επιχείρηση με την οποία συνεργάζονται στενότερα να προσαρμοστούν στα φορολογικά μέτρα, το 36,9% (24 άτομα) του δείγματος βρήκε την προσαρμογή δύσκολη, ενώ το 38,5% (25 άτομα) αξιολόγησε την προσαρμογή ως μέτρια. Το 24,6% (16 άτομα) των συμμετεχόντων ανέφερε ότι ήταν εύκολο να προσαρμοστούν στα φορολογικά μέτρα. Υπάρχει μια οριακή κατανομή μεταξύ των συμμετεχόντων σχετικά με την ευκολία προσαρμογής στα φορολογικά μέτρα, με το μεγαλύτερο μέρος των απαντήσεων να κυμαίνεται μεταξύ του δύσκολου και μετρίου. Αυτό υποδηλώνει ότι για πολλές επιχειρήσεις η προσαρμογή στις φορολογικές αλλαγές παρουσίασε κάποιες δυσκολίες, αλλά όχι σε τέτοιο βαθμό που να καθίσταται αδύνατη.

15.Πόσο επηρέασαν τα φορολογικά μέτρα μετά την πανδημία στην ανάκαμψη της επιχείρησής σας ή για της επιχείρησης που συνεργάζεστε στενότερα;

Λίγο		
Μέτρια		
Πολύ		

Πίνακας 15

15.Πόσο επηρέασαν τα φορολογικά μέτρα μετά την πανδημία στην ανάκαμψη της επιχείρησής σας ή για της επιχείρησής που συνεργάζεστε στενότερα;

15.Πόσο επηρέασαν τα φορολογικά μέτρα μετά την πανδημία στην ανάκαμψη της επιχείρησής σας ή για της επιχείρησής που συνεργάζεστε...

Διάγραμμα 15

Η μεταβλητή του ρόλου των ερωτηθέντων χρησιμοποιήθηκε ως παράγοντας για να εξεταστούν οι διαφορές στη συμφωνία με τη δήλωση του εάν υπάρχει ανάγκη για σημαντικές βελτιώσεις στην τρέχουσα φορολογική πολιτική. Η στατιστική ελεγχουσυνάρτηση F είναι 3,334 και p-value= 0,042, που σημαίνει ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των ομάδων των επιχειρηματιών, των λογιστών και των μελών του ΟΕΕ όσον αφορά τη συμφωνία τους με την ανάγκη για σημαντικές βελτιώσεις στην φορολογική πολιτική.

ANOVA						
-------	--	--	--	--	--	--

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
9. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, υποδείξτε τη συμφωνία σας με τη δήλωση: «Υπάρχει ανάγκη για σημαντικές βελτιώσεις στην τρέχουσα φορολογική πολιτική».	Between Groups	3,555	2	1,778	3,334	0,042
	Within Groups	33,06	62	0,533		
	Total	36,615	64			

Πίνακας 16

Ο παράγοντας του εάν έχει αυξηθεί, μειωθεί ή παρέμεινε το μέσο ετήσιο εισόδημά σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα από την εισαγωγή του Ν. 4172/2013 βρέθηκε να διαφοροποιείται βάσει της μεταβολής της φορολογικής υποχρέωσης με $p\text{-value} < 0,001$. Ταυτόχρονα διαφοροποιείται η συνολική επίδραση Ν. με $p\text{-value} < 0,001$, υποδηλώνοντας ότι η συνολική αντίληψη για την επίδραση του Ν. 4172/2013 στη φορολογική υποχρέωση διαφέρει σημαντικά μεταξύ των ομάδων με διαφορετικές μεταβολές στο εισόδημα. Επιπλέον, διαφοροποιείται και η ικανοποίηση από τον αντίκτυπο Ν. 4172/2013 με $p\text{-value} < 0,001$, δείχνοντας ότι η ικανοποίηση από τον αντίκτυπο του Ν. 4172/2013 στην επιχείρηση διαφέρει σημαντικά με βάση τη μεταβολή του εισοδήματος μετά την εφαρμογή του νόμου.

ANOVA						
		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
4. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε τη μεταβολή της υποχρέωσης φόρου εισοδήματος της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα από την εισαγωγή του Ν. 4172/2013.	Between Groups	15,697	2	7,849	14,085	<,001
	Within Groups	34,549	62	0,557		
	Total	50,246	64			

5. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε τη συνολική επίδραση του Ν. 4172/2013 στη φορολογική υποχρέωση της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα.	Between Groups	14,824	2	7,412	12,21	<,001
	Within Groups	37,637	62	0,607		
	Total	52,462	64			
11. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, υποδείξτε τη συνολική σας ικανοποίηση από τον αντίκτυπο του Ν. 4172/2013 στην επιχείρησή σας που συνεργάζεστε στενότερα.	Between Groups	15,594	2	7,797	10,543	<,001
	Within Groups	45,852	62	0,74		
	Total	61,446	64			

Πίνακας 17

Ο παράγοντας του εάν έχει αντιμετωπίσει η επιχείρηση πρόσθετες προκλήσεις φορολογικά, διαφοροποιείται βάσει της συνολικής επίδρασης του Ν. 4172/2013 με $p=0,049$, δείχνοντας ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των ομάδων που αναφέρουν διαφορετικές φορολογικές προκλήσεις μετά την εισαγωγή του νόμου σε σχέση με τη συνολική επίδραση του νόμου στη φορολογική τους υποχρέωση. Παράλληλα, διαφοροποιείται η ικανοποίηση από τον αντίκτυπο του Ν. 4172/2013, με $0,04$, υποδηλώνοντας σημαντικές διαφορές μεταξύ των ομάδων που αναφέρουν διαφορετικό βαθμό φορολογικών προκλήσεων σε σχέση με την ικανοποίησή τους από τον αντίκτυπο του νόμου.

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
5. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε τη συνολική επίδραση του Ν. 4172/2013 στη φορολογική υποχρέωση της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα.	Between Groups	4,873	2	2,437	3,175	0,049

	Within Groups	47,588	62	0,768		
	Total	52,462	64			
11. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, υποδείξτε τη συνολική σας ικανοποίηση από τον αντίκτυπο του Ν. 4172/2013 στην επιχείρησή σας που συνεργάζεστε στενότερα.	Between Groups	6,045	2	3,022	3,382	0,04
	Within Groups	55,401	62	0,894		
	Total	61,446	64			

Πίνακας 18

Συσχετίσεις

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της συνολικής επίδρασης του Ν. 4172/2013 στη φορολογική υποχρέωση και της ευκολίας προσαρμογής στα φορολογικά μέτρα ($\rho = 0,256$ και $p\text{-value}=0,018$). Αυτό σημαίνει ότι καθώς η αντίληψη για την επίδραση του νόμου στη φορολογική υποχρέωση γίνεται πιο θετική, αυξάνεται και η ευκολία προσαρμογής στα φορολογικά μέτρα.

Υπάρχει επίσης στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ του πόσο επηρέασαν τα φορολογικά μέτρα μετά την πανδημία την ανάκαμψη της επιχείρησης και της ικανοποίησης από τον αντίκτυπο του Ν. 4172/2013 ($\rho = ,236$ και $p\text{-value}=0,034$). Αυτό υποδηλώνει ότι υψηλότερη ικανοποίηση από τον αντίκτυπο του νόμου σχετίζεται με μεγαλύτερη επίδραση των φορολογικών μέτρων μετά την πανδημία στην ανάκαμψη της επιχείρησης.

Correlations				
			5. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε τη συνολική επίδραση του Ν. 4172/2013 στη φορολογική υποχρέωση της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα.	14. Πόσο εύκολο ήταν για την επιχείρησή σας ή για την επιχείρηση που συνεργάζεστε στενότερα να προσαρμοστεί στα φορολογικά μέτρα
	11. Σε μια κλίμακα από	Correlation Coefficient	0,256*	

	το 1 έως το 5, υποδείξτε τη συνολική σας ικανοποίηση από τον αντίκτυπο του Ν. 4172/2013 στην επιχείρησή σας που συνεργάζεστε στενότερα.			
		Sig. (2-tailed)	0,018	
		N	65	
	15.Πόσο επηρέασαν τα φορολογικά μέτρα μετά την πανδημία στην ανάκαμψη της επιχείρησής σας ή για της επιχείρησης που συνεργάζεστε στενότερα;	Correlation Coefficient		0,236*
		Sig. (2-tailed)		0,034
		N		65
*	Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).			

Πίνακας 19

Συμπεράσματα

Οι ελεύθεροι επαγγελματίες στην Ελλάδα αποτελούν σημαντικό ποσοστό του αριθμού των απασχολούμενων, αλλά και της φορολογικής βάσης της χώρας. Η οικονομική κρίση και η πανδημία του COVID-19 τα τελευταία χρόνια έχουν δημιουργήσει δυσμενείς συνθήκες για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα και οι ελεύθεροι επαγγελματίες αντιμετωπίζουν πολλές δυσχέρειες στην άσκηση της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας.

Το ελληνικό φορολογικό σύστημα έχει υποστεί δυσμενείς (για τα άτομα και τους επαγγελματίες) μεταρρυθμίσεις τα τελευταία έτη, ως συνέπεια της ένταξης της χώρας στα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής. Ο Ν. 4172/2013 κατήργησε την κατηγορία των εισοδημάτων που δεν φορολογούνταν, αυξάνοντας το ποσοστό της φτώχειας στη χώρα. Θετική εξέλιξη ωστόσο για τους ελεύθερους επαγγελματίες αποτέλεσε η καθιέρωση ενιαίας κλίμακας φορολογίας το 2016, καθώς πλέον φορολογούνταν με τον ίδιο (χαμηλότερο) συντελεστή, όπως οι μισθωτοί. Η απλούστευση της κλίμακας είναι επιπλέον επωφελής για τους αυτοαπασχολούμενους, οι οποίοι συχνά αντιμετωπίζουν περιπλοκές στην πλοήγηση στη φορολογική νομοθεσία, καθώς ένα πιο απλό σύστημα μειώνει την πιθανότητα σφαλμάτων και κάνει πιο αποτελεσματική τη διαδικασία πληρωμής των φόρων.

Το πρόβλημα σχετικά με τη φορολογία των ελεύθερων επαγγελματιών στην Ελλάδα για το ελληνικό κράτος έγκειται στο μεγάλο ποσοστό της φοροδιαφυγής. Καθώς η δραστηριότητα των ελεύθερων επαγγελματιών είναι πολύ πιο δύσκολο να ελεγχθεί, παρατηρείται δυσανάλογο φορολογικό βάρος στους μισθωτούς και τους συνταξιούχους, αλλά και διαφορές στη συνεισφορά των ελεύθερων επαγγελματιών. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, ποσοστό 71% των ελεύθερων επαγγελματιών δηλώνει χαμηλότερα εισοδήματα σε σχέση με τον κατώτατο μισθό, ενώ το 4% πληρώνει ποσοστό 50% των φορολογικών εσόδων στη συγκεκριμένη κατηγορία (Daily, 2023). Ωστόσο, η αύξηση των φόρων σε μία τόσο δύσκολη εποχή δείχνει να μην είναι η πλέον κατάλληλη λύση. Θα προτείναμε τη χρήση νέων τεχνολογιών και την αύξηση των ελέγχων ώστε να καταπολεμηθεί η φοροδιαφυγή, χωρίς να επιβαρύνονται περαιτέρω οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι που πληρώνουν κανονικά τους φόρους τους.

Η επαχθής φορολογία εισοδήματος, σε συνδυασμό με τον ήδη υψηλό φορολογικό συντελεστή κατανάλωσης (ΦΠΑ) δημιουργεί αποτρεπτικές συνθήκες για την ανάπτυξη οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα. Με δεδομένη την περιορισμένη παρουσία του δευτερογενούς τομέα στην οικονομία της χώρας, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν σημαντικούς πυλώνες για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας και θα πρέπει να παρέχονται κίνητρα για την ανάπτυξή τους.

Η ανάλυση που ακολούθησε περιλαμβάνει σχολιασμό συχνοτήτων, ANOVA και συσχετίσεις προσφέροντας μια πολύπλευρη πλαισίωση στις επιπτώσεις του Ν. 4172/2013 στις ελληνικές επιχειρήσεις, εστιάζοντας ιδιαίτερα στις αλλαγές στις φορολογικές υποχρεώσεις, στη γενική επιρροή της νομοθεσίας, στα επίπεδα ικανοποίησης ως προς τον αντίκτυπο του και προκλήσεις μετά την εφαρμογή.

Η ανάλυση συχνοτήτων ανέδειξε μια διαφορετική αντίδραση μεταξύ των ερωτηθέντων, με σημαντικό αριθμό να αναφέρει μείωση του ετήσιου εισοδήματός τους μετά τον νόμο. Αυτή η τάση αντικατοπτρίστηκε και στις αντιλήψεις τους για αυξημένη φορολογική υποχρέωση και πολυπλοκότητα στους φορολογικούς υπολογισμούς, υποδηλώνοντας αυξημένο διοικητικό φόρτο για πολλές επιχειρήσεις.

Μέσω του ελέγχου ANOVA, εντοπίστηκαν σημαντικές διαφορές στις αντιλήψεις για τις αλλαγές φορολογικών υποχρεώσεων, τον συνολικό αντίκτυπο του νόμου και τα επίπεδα ικανοποίησης ανάλογα με τους επαγγελματικούς ρόλους των ερωτηθέντων. Αυτό υπογραμμίζει τον ποικίλο αντίκτυπο του νόμου σε διαφορετικούς τομείς και ρόλους εντός της επιχειρηματικής κοινότητας, υπογραμμίζοντας την πολυπλοκότητα των επιπτώσεών του στο οικονομικό τοπίο.

Η ανάλυση συσχέτισης φώτισε περαιτέρω τη σχέση μεταξύ της αντιληπτής συνολικής επίδρασης του νόμου και της ευκολίας προσαρμογής στα φορολογικά μέτρα, καθώς και μεταξύ της ικανοποίησης με τον αντίκτυπο του νόμου και της αντιληπτής επιρροής του στην ανάκαμψη των επιχειρήσεων μετά την πανδημία. Μια θετική συσχέτιση και στις δύο περιπτώσεις υποδηλώνει ότι μια πιο ευνοϊκή άποψη για τον αντίκτυπο του νόμου συνδέεται με μεγαλύτερη ευκολία προσαρμογής και πιο θετική αξιολόγηση του ρόλου του στην ανάκαμψη των επιχειρήσεων.

Συμπερασματικά, τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι ενώ ο Ν. 4172/2013 είχε σαφή πρόθεση για μεταρρύθμιση του φορολογικού τοπίου, ο αντίκτυπός του έχει αντιμετωπιστεί με ανάμεικτες αντιδράσεις από την επιχειρηματική κοινότητα, με

σημαντικές προκλήσεις στην προσαρμογή και ποικίλα επίπεδα ικανοποίησης. Η πολυπλοκότητα των επιπτώσεων του νόμου, όπως αποκαλύπτεται από τις σημαντικές διαφορές στις αντιλήψεις μεταξύ διαφορετικών επαγγελματικών ρόλων και τομέων, υπογραμμίζει την ανάγκη για μια διαφοροποιημένη προσέγγιση στις μελλοντικές φορολογικές μεταρρυθμίσεις.

Περαιτέρω έρευνα θα μπορούσε να ωφεληθεί από τη διερεύνηση των επιπτώσεων ανά τομέα, μακροπρόθεσμες επιπτώσεις μέσω διαχρονικών μελετών και συγκριτικές αναλύσεις με παρόμοιες μεταρρυθμίσεις σε άλλες δικαιοδοσίες. Τέτοιες μελέτες θα μπορούσαν να εμπλουτίσουν την κατανόηση των επιπτώσεων της φορολογικής νομοθεσίας στην οικονομική ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, παρέχοντας πολύτιμες γνώσεις για τους ενδιαφερόμενους του τομέα αυτού.

Βιβλιογραφία

- Atkinson, A. B. (1977). Optimal taxation and the direct versus indirect tax controversy. *Canadian journal of Economics*, 590-606.
- Baliamoune-Lutz, M., & Garelo, P. (2014). Tax structure and entrepreneurship. *Small Business Economics*, 42, 165-190.
- Blau, D. M. (1987). A time-series analysis of self-employment in the United States. *Journal of political economy*, 95(3), 445-467.
- Gross, Braunerhjelm, P., & Eklund, J. E. (2014). Taxes, tax administrative burdens and new firm formation. *Kyklos*, 67(1), 1-11.
- Bruce, D. (2000). Effects of the United States tax system on transitions into self-employment. *Labour economics*, 7(5), 545-574.
- Bruce, D., & Deskins, J. (2012). Can state tax policies be used to promote entrepreneurial activity?. *Small business economics*, 38, 375-397.
- Bruce, D., & Mohsin, M. (2006). Tax policy and entrepreneurship: New time series evidence. *Small business economics*, 26, 409-425.
- Bruce, D., & Schuetze, H. J. (2004). Tax policy and entrepreneurship. *Swedish Economic Policy Review*, 11(2), 233-265.
- Bruce, D., Gurley-Calvez, T. J., & Norwood, A. (2020). Taxes and entrepreneurship: A literature review and research agenda. *Foundations and Trends® in Entrepreneurship*, 16(5), 393-443.
- Brys, B. (2011). Non-Tax Compulsory Payments as an Additional Burden on Labour Income. OECD Library [online]. Διαθέσιμο στο: https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/non-tax-compulsory-payments-as-an-additional-burden-on-labour-income_5kg3h0sn2g6k-en
- Chen, D., Lee, F., & Mintz, J. M. (2002). Taxation, SMEs and entrepreneurship. *OECD Science, Technology and Industry Working Papers* [online] Διαθέσιμο στο: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/86717937/taxation-smes-and-entrepreneurship_5lgsjhvj7lmr-libre.pdf?1653922855=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DTaxation_SMEs_and_Entrepreneurship.pdf&Expires=1701308650&Signature=CJjVyKB3QO1DNW4TZlKKnAgfg5rVlnufMdhjaLI4hixTr7MS56kXz3T8tzL54PrGRyy9~kEx9tcf5RKGHvFP97PbAvZ8RTXrC4yNjRWeJnFfryduqM2g3onkLZ3T3EGt9vNrNniVvZuAmCBWhF82G5tTPiZmV9lwhf~J1YaGFBU5xjf3fxqc6AACSS1lcEHUOZzR0W7ygQCdHJO0ZTx6opfnlWys3pe3APUboU

[QzybG023TjaYz79NfWV0ude4Sz5fEnzdmqBjho-HAAAbBGjwR0GwdJz6Amxc60jLDCkbbkP8lsjpqi7nJ2cddMEXAQASDNJNwMXaEwIO4HdXZJ~XRA_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA](#)

Cowling, M., & Mitchell, P. (1997). The evolution of UK self-employment: a study of government policy and the role of the macroeconomy. *The Manchester School*, 65(4), 427-442.

Da Rin, M., Di Giacomo, M., & Sembenelli, A. (2011). Entrepreneurship, firm entry, and the taxation of corporate income: Evidence from Europe. *Journal of public economics*, 95(9-10), 1048-1066.

Darnihamedani, P., Block, J. H., Hessels, J., & Simonyan, A. (2018). Taxes, start-up costs, and innovative entrepreneurship. *Small Business Economics*, 51, 355-369.

David, H. (2021). What are the impacts of COVID-19 on self-employment and what policies are needed?

De Mooij, R. A., & Nicodème, G. (2008). Corporate tax policy and incorporation in the EU. *International Tax and Public Finance*, 15, 478-498.

Desai, M. A., Foley, C. F., & Hines Jr, J. R. (2004). Foreign direct investment in a world of multiple taxes. *Journal of Public Economics*, 88(12), 2727-2744.

Devereux, M. P., & Fuest, C. (2013). Tax Systems and Capital Mobility. In *Handbook of safeguarding global financial stability* (pp. 195-200). Academic Press.

Di Nola, A., Kocharkov, G., Scholl, A., & Tkhir, A. M. (2021). The aggregate consequences of tax evasion. *Review of Economic Dynamics*, 40, 198-227.

Djankov, S., Ganser, T., McLiesh, C., Ramalho, R., & Shleifer, A. (2010). The effect of corporate taxes on investment and entrepreneurship. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 2(3), 31-64.

Duff, D. G. (2004). Benefit taxes and user fees in theory and practice. *U. Toronto LJ*, 54, 391.

Fairlie, R. W., & Meyer, B. D. (1999). Trends in self-employment among white and black men: 1910-1990. *National Bureau of Economic Research Working Papers* [online]. Διαθέσιμο στο: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w7182/w7182.pdf

Feld, L. P., & Kirchgässner, G. (2003). The impact of corporate and personal income taxes on the location of firms and on employment: some panel evidence for the Swiss cantons. *Journal of Public Economics*, 87(1), 129-155.

Fölster, S. (2002). Do lower taxes stimulate self-employment?. *Small Business Economics*, 19(2), 135-145.

Gashenko, I. V., Zima, Y. S., & Davidyan, A. V. (2019). Classification of Taxes and Their Features. *Optimization of the Taxation System: Preconditions, Tendencies and Perspectives*, 23-30.

Gentry, W. M., & Hubbard, R. G. (2000). Tax policy and entrepreneurial entry. *American Economic Review*, 90(2), 283-287.

Hansson, Å. (2012). Tax policy and entrepreneurship: empirical evidence from Sweden. *Small Business Economics*, 38, 495-513.

Horton, M. & El Ganainy, A. (χ.χ.) Fiscal policy: taking and giving away, International Monetary Fund [online] Διαθέσιμο στο: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/Fiscal-Policy>

Hurst, E., & Pugsley, B. W. (2011). *What do small businesses do?* (No. w17041). National Bureau of Economic Research.

Ioannidis, Y. (2015). The political economy of the distributional character of the Greek taxation system (1995–2008). *Southeast European and Black Sea Studies*, 15(1), 77-96.

Kamleitner, B., Korunka, C., & Kirchler, E. (2012). Tax compliance of small business owners: A review. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 18(3), 330-351.

Kihlstrom, R. E., & Laffont, J. J. (1979). A general equilibrium entrepreneurial theory of firm formation based on risk aversion. *Journal of political economy*, 87(4), 719-748.

Klapper, L., Laeven, L., & Rajan, R. (2006). Entry regulation as a barrier to entrepreneurship. *Journal of financial economics*, 82(3), 591-629.

KPMG (2020) Update on tax and other issues related to COVID-19 [online] Διαθέσιμο στο: <https://kpmg.com/gr/en/home/insights/2020/03/gr-tax-update-related-to-covid-19.html>

KPMG (2016) Φορολογία Φυσικών Προσώπων: Μέρος του Συνοπτικού Ο

δ
~ Krajewska, A., & Krajewski, P. (2021). Taxation of the Self-employed in Poland and other EU Countries-a Comparative Analysis. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, 24(2), 69-85.

ύ
Φ Lee, Y., & Gordon, R. H. (2005). Tax structure and economic growth. *Journal of public economics*, 89(5-6), 1027-1043.

~
~ Leventi, C., & Picos, F. (2019). *The tax structure of an economy in crisis: Greece 2009-2017* (No. 03/2019). JRC Working Papers on Taxation and Structural Reforms.

λ L

e
vine, R. & Rubinstein, V. (2017) Smart and illicit: who becomes an entrepreneur and Lifo (2023). Οικονομία / Φορολογία: Τι αλλάζει για τους ελεύθερους

Δ
ε
π
α
γ
γ
ε
λ
μ

Long, J. E. (1982). Income taxation and the allocation of market labor. *Journal of labor Research*, 3, 259-276.

Lucas Jr, R. E. (1978). Asset prices in an exchange economy. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 1429-1445.

Makin, A. J. (2015). Expansionary versus contractionary government spending. *Contemporary Economic Policy*, 33(1), 56-65.

Martinez-Vazquez, J., Vulovic, V., & Liu, Y. (2011). Direct versus indirect taxation: trends, theory, and economic significance. *the Elgar guide to tax systems*, Edward Elgar Publishing, 37-92.

OECD (2014) Addressing the tax challenges of the digital economy, *OECD*

L

i

b
r OECD (2020) *Inclusive Entrepreneurship Policies, Country Assessment Notes: Greece* [online] Διαθέσιμο στο: <https://www.oecd.org/cfe/smes/Greece-IE-2020.pdf>

a OECD (2020). OECD Economic Surveys: Greece [online] Διαθέσιμο στο: <https://www.oecd.org/economy/surveys/Greece-2020-OECD-economic-survey-Overview.pdf>

Γ
Ο OECD (2022) Revenue Statistics 2022 – Greece [online] Διαθέσιμο στο: <https://www.oecd.org/tax/revenue-statistics-greece.pdf>

n
σ OECD (2022). Brochure: Revenue Statistics 2022. *OECD* [online]. Διαθέσιμο

τ

^
J OECD (2023) OECD Economic Surveys Greece [online] Διαθέσιμο στο: file:///C:/Users/s.giatra/Downloads/Greece-2023-OECD-economic-survey_Brochure.pdf

· Parker, S. C. (2003). Does tax evasion affect occupational choice?. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 65(3), 379-394.

Δ

ι Parker, S. C., & Robson, M. T. (2004). Explaining international variations in self-employment: Evidence from a panel of OECD countries. *Southern economic journal*, 71(2), 287-301.

έ

ο Pistone, P., Roeleveld, J., Hattingh, J., Pinto Nogueira, J. F., & West, C. (2019). Fundamentals of taxation: Introduction to tax policy. tax law and tax administration. *Tax Law and Tax Administration (July 8, 2019). Fundamentals of Taxation*.

ο

P

w

Γ Sandmo, A. (2015). The principal problem in political economy: income distribution in the history of economic thought. In *Handbook of income distribution* (Vol. 2, pp. 3-65). Elsevier.

(

2 Sarmento, J. M. (2023). Taxation Principles and Concepts. *Taxation in Finance and Accounting: An Introduction to Theory and Practice*, 9-38.

2

3

)

{ }

I

n

Schuetze, H. J. (2000). Taxes, economic conditions and recent trends in male self-employment: a Canada–US comparison. *Labour Economics*, 7(5), 507-544.

Shome, P. (2021). Principles of Taxation. *Taxation History, Theory, Law and Administration*, 53-61.

Slemrod, J., & Yitzhaki, S. (1995). The Costs of Taxation and the Marginal Cost of Funds¹. *IMF Working Papers*, 1995(083).

Stiglitz, J. E. (1973). Taxation, corporate financial policy, and the cost of capital. *Journal of Public Economics*, 2(1), 1-34.

Szarowská, I. (2013). Trends of COFOG Government Expenditure in the EU15. In *Proceedings of the 10th International Scientific Conference: Economic Policy in the European Union Member Countries: Selected Papers*, Karvina: Silesian University (pp. 280-290).

Szarowská, I. (2014). Personal income taxation in a context of a tax structure. *Procedia Economics and Finance*, 12, 662-669.

Tax Foundation (2023) International Tax Competitiveness Index 2023 [online] Διαθέσιμο στο: [https://taxfoundation.org/research/all/global/2023-international-tax-competitiveness-index/#:~:text=The%20International%20Tax%20Competitiveness%20Index%20\(ITC%20I\)%20seeks%20to%20measure%20the,world%2C%20capital%20is%20highly%20mobile.](https://taxfoundation.org/research/all/global/2023-international-tax-competitiveness-index/#:~:text=The%20International%20Tax%20Competitiveness%20Index%20(ITC%20I)%20seeks%20to%20measure%20the,world%2C%20capital%20is%20highly%20mobile.)

Tresch, R. W. (2022). *Public finance: A normative theory*. Academic Press.

Wagstaff, A., & Van Doorslaer, E. (2001). What makes the personal income tax progressive? A comparative analysis for fifteen OECD countries. *International Tax and Public Finance*, 8, 299-316.

Wennekers, S., Van Stel, A., Carree, M., & Thurik, R. (2010). The relationship between entrepreneurship and economic development: Is it U-shaped?. *Foundations and Trends® in Entrepreneurship*, 6(3), 167-237.

Zandvakili, S. (1994). Income distribution and redistribution through taxation:

A

n

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2010). Το Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής για

τ

η

υ

Δ

υ

τ

και

υ

ε

σ

ε

λ

ε

ύ

θ

ε

IOBE (2018) Η φορολογία Εισοδήματος στην Ελλάδα: Συγκριτική Ανάλυση Προτάσεις Αναμόρφωσης [online] Διαθέσιμο στο:

Καθημερινή (2023) Φορολογικό νομοσχέδιο: Όλες οι αλλαγές για τους

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, (χ.χ.) Απολογισμός: Ένα έτος παρεμβάσεων αντιμετώπισης των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας

ο
ν
Π
ι
ρ
η
ο
ε
σ
α
·
ρ
μ
Δ
ο
ι
γ
α
θ
ε
ο
σ
π
ι
μ
ι
ο
n
ε
σ
ι
ο
Δ
ι
α
θ
έ
σ
ι
μ
ο
σ
τ
ο

Υπουργείο Οικονομικών (2012) Δεύτερο Πρόγραμμα Οικονομικής

Παράρτημα

1.Επιλέξτε τον ρόλο σας:

- Επιχειρηματίας
- Λογιστής
- Μέλος ΟΕΕ

2.Επιλέξτε τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείστε εσείς ή οι περισσότεροι ελεύθεροι επιχειρηματίες που έχετε συνεργαστεί:

- Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία
- Κατασκευαστικός Κλάδος
- Βιομηχανία
- Λιανικό και Χονδρικό Εμπόριο
- Μεταφορές
- Επικοινωνίες
- Χρηματοοικονομικές και Ασφαλιστικές Υπηρεσίες
- Επιστημονικές και Τεχνικές Υπηρεσίες
- Υπηρεσίες φιλοξενίας και εστίασης
- Υγειονομική περίθαλψη και Κοινωνική Βοήθεια
- Εκπαίδευση
- Τέχνες, Ψυχαγωγία
- Ακίνητα

3. Έχει αυξηθεί, μειωθεί ή παρέμεινε το ίδιο το μέσο ετήσιο εισόδημα σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα από την εισαγωγή του Ν. 4172/2013;

- Αυξήθηκε
- Μειώθηκε

- Παρέμεινε ίδιο

4. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε τη μεταβολή της υποχρέωσης φόρου εισοδήματος της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα από την εισαγωγή του Ν. 4172/2013.

Μειώθηκε Σημαντικά 1 2 3 4 5 Αυξήθηκε Σημαντικά

5. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε τη συνολική επίδραση του Ν. 4172/2013 στη φορολογική υποχρέωση της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα.

Πολύ Αρνητικό 1 2 3 4 5 Πολύ Θετικό

6. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, βαθμολογήστε την αλλαγή στην πολυπλοκότητα των φορολογικών υπολογισμών για την επιχείρησή σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα από την εφαρμογή του Ν. 4172/2013.

Πολύ απλούστερο 1 2 3 4 5 Πολύ Πιο Πολύπλοκο

7. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, συγκρίνετε τη φορολογική επιβάρυνση της επιχείρησής σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα πριν και μετά την εισαγωγή του Ν. 4172/2013.

Πολύ λιγότερη 1 2 3 4 5 Πολύ Περισσότερη

8. Πιστεύετε ότι ο νόμος 4172/2013 ήταν επωφελής για τους ελεύθερους επαγγελματίες που συνεργάζεστε στενότερα;

- Ναι
- Κάπως
- Όχι

9. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, υποδείξτε τη συμφωνία σας με τη δήλωση:
«Υπάρχει ανάγκη για σημαντικές βελτιώσεις στην τρέχουσα φορολογική πολιτική».

Διαφωνώ απόλυτα 1 2 3 4 5 Συμφωνώ απόλυτα

10. Από την εισαγωγή του Ν. 4172/2013, η επιχείρησή σας ή των ελεύθερων επαγγελματιών που συνεργάζεστε στενότερα έχει αντιμετωπίσει πρόσθετες προκλήσεις φορολογικά;

- Ναι
- Κάπως
- Όχι

11. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, υποδείξτε τη συνολική σας ικανοποίηση από τον αντίκτυπο του Ν. 4172/2013 ή στην επιχείρησή σας που συνεργάζεστε στενότερα.

Πολύ Δυσανεστημένος 1 2 3 4 5 Πολύ Ικανοποιημένος

12. Πόσο χρησιμοποίησε η επιχείρησή σας ή η επιχείρηση που συνεργάζεστε στενότερα τις φορολογικές ελαφρύνσεις που παρήχε το κράτος κατά την περίοδο COVID-19;

Δεν χρησιμοποιήθηκε 1 2 3 4 5 Χρησιμοποιήθηκε εντατικά

13. Πόσο βοηθητικές ήταν οι φορολογικές ελαφρύνσεις για τον COVID-19 για την επιχείρησή σας ή για την επιχείρηση που συνεργάζεστε στενότερα και την οικονομία κατά τη γνώμη σας;

Καθόλου βοηθητικές 1 2 3 4 5 Εξαιρετικά βοηθητικές

14. Πόσο εύκολο ήταν για την επιχείρησή σας ή για την επιχείρηση που συνεργάζεστε στενότερα να προσαρμοστεί στα φορολογικά μέτρα μετά την πανδημία;

Πολύ δύσκολο 1 2 3 4 5 Πολύ εύκολο

15. Πόσο επηρέασαν τα φορολογικά μέτρα μετά την πανδημία στην ανάκαμψη της επιχείρησής σας ή για της επιχείρησης που συνεργάζεστε στενότερα;

Καθόλου 1 2 3 4 5 Πάρα πολύ